

Back to school Thuiszitters in de GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen

**Eindverslag
3 november 2009**

H & S Consult, Woerden
Inge Sleeboom
Jo Hermanns

DSP-groep, Amsterdam
Wendy Buysse
Nelleke Hilhorst

Inhoudsopgave

Samenvatting (publieksversie)	5
Samenvatting (managementversie)	9
1 Inleiding	13
2 Doelstelling en onderzoeksvragen	15
3 Werkwijze	16
4 Hoofdpijnen naar aanleiding van de focusgesprekken	20
5 Resultaten enquête	33
6 Samenvatting en conclusies	47
7 Aanbevelingen	55
8 Tot slot	59
Bijlage 1 Verklaring afkortingen en begrippen	60
Bijlage 2 Deelnemers focusgroep onderwijs/leerplicht	61
Bijlage 3 Vragenlijst	62

Samenvatting (publieksversie)

GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen biedt hulp aan kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar en hun ouders bij ernstige psychische en psychiatrische klachten. Ongeveer 3000 zijn 'leerplichtig', zij moeten naar school. Maar de cliëntenraad heeft gemerkt dat er veel jeugdigen die in behandeling zijn, toch niet naar school gaan. De cliëntenraad heeft daarom een onderzoek laten doen om hier meer over te weten te komen. Dit onderzoek is uitgevoerd door onderzoekers van twee onderzoeksbureaus: H & S Consult en DSP-Groep. De cliëntenraad heeft hiervoor bij het Zorgkantoor financiële middelen aangevraagd en gekregen.

In het onderzoek worden de volgende vragen beantwoord:

- Hoeveel kinderen en jongeren die behandeld worden door GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen zitten er al langere tijd thuis, terwijl ze op school zouden moeten zijn?
- Wat zijn daarvan de gevolgen?
- Wat kan er aan worden gedaan door de GGZ, de school en de overheid?

In dit onderzoek wordt onder 'thuiszitters' verstaan:

Jeugdigen die langdurig (4 weken of langer) niet of gedeeltelijk naar school gaan, al dan niet met ontheffing van de leerplicht. 'Ontheffing van de leerplicht' betekent dat er toestemming is om niet naar school te gaan, bijvoorbeeld omdat de jongere psychische problemen heeft.

In andere onderzoeken naar thuiszitten worden jeugdigen met een ontheffing niet als thuiszitters beschouwd, net als jeugdigen die maar gedeeltelijk naar school gaan. Dat deze jeugdigen hier ook als thuiszitters worden gezien, is omdat wordt onderzocht wat het voor jongeren betekent om niet of maar gedeeltelijk naar school te gaan. Of dat nu officieel wel of niet mag, is daarvoor van minder belang.

Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen: gesprekken in groepen of met mensen alleen, en een vragenlijst op internet. De gesprekken zijn gehouden met vertegenwoordigers van de volgende groepen: jongeren, ambulante cliënten (1); jongeren, cliënten deeltijdbehandeling (6); ouders (1); behandelaren (5); onderwijs/leerplicht (8).

Doel van de gesprekken was er achter te komen wat thuiszitten betekent, bekeken vanuit de invalshoek van deze verschillende personen, en wat je eraan zou kunnen doen.

Met de gegevens uit de gesprekken is een digitale vragenlijst opgesteld. In totaal is er aan 2.715 cliënten die op school horen te zitten een brief gestuurd waarin werd gevraagd de vragenlijst in te vullen via internet. Een aantal jeugdigen heeft geen brief gehad: cliënten in de intakefase (dus jeugdigen die al wel naar de GGZ gaan, maar nog niet worden behandeld), en cliënten waarvan behandelaars hebben aangegeven dat deze door bijzondere omstandigheden beter geen brief konden krijgen.

Uiteindelijk waren er in totaal gegevens van 253 jeugdigen (140 jongens en 113 meisjes). Doordat er maar een kleine groep de vragenlijst heeft ingevuld, mag je niet zeggen dat de cijfers die eruit komen gelden voor alle cli-

enten. De cijfers zijn niet voor 100% betrouwbaar, maar voor 90%. Dit betekent dat als je het onderzoek opnieuw doet er 10% kans is dat er een andere uitkomst is.

Wat komt er uit het onderzoek?

Kinderen en jongeren die langere tijd niet of maar gedeeltelijk naar school gaan, raken achter met leren en gaan soms naar een school met een lager niveau. Vaak hebben ze nog maar weinig contact met leeftijdgenootjes. Ze hebben het gevoel er niet meer 'bij te horen'. Ook voor kinderen en jongeren met problemen is het van groot belang dat zij naar school gaan en daarmee werken aan een goede toekomst. Hoe eerder kan worden ingegrepen als het op school moeilijk gaat, hoe groter de kans is dat begeleiding effect heeft en problemen niet verergeren.

Cijfers over thuiszitten

Van de 253 jeugdigen hebben er 45 in de afgelopen twee jaar minimaal 4 weken volledig thuisgezeten (waarvan de helft zonder ontheffing, dus zonder toestemming van leerplicht). Daarbovenop hebben er 10 te maken met gedeeltelijk thuiszitten (40% zonder ontheffing).

In percentages:

In een behandelperiode van twee jaar is 22% thuiszitter, waarvan het grootste deel, namelijk 18% van het totaal, volledige thuiszitter.

Op dit moment gaat 6% niet naar school en 7% gedeeltelijk naar school.

Dit is veel hoger dan gemiddeld in Nederland: thuiszitten zonder ontheffing komt voor bij minder dan 1% van de leerplichtige jeugd. Niet bekend is hoe dit percentage zich verhoudt tot andere GGZ-instellingen, aangezien dit nog niet eerder is onderzocht.

Voor 75% van de thuiszitters in het onderzoek begonnen de problemen met school vóór of in de brugklas. Bij 62% ontstond het thuiszitten tijdens de behandeling. Het thuiszitten duurt meestal tussen 1 maand en een jaar, maar soms langer dan een jaar.

Opgegeven redenen voor niet meer naar school gaan

Er zijn veel verschillende redenen waarom jeugdigen helemaal niet naar school gaan. Deze hebben zowel te maken met school, hoe het met hun zelf gaat, de contacten met leeftijdgenootjes en soms ook met de behandeling. Onbegrip vanuit school voor de problemen van de jeugdigen is de meest genoemde reden voor volledig thuiszitten (bij bijna de helft van deze groep respondenten). Ook zit een kwart van de volledig thuiszitters thuis omdat ze op een wachtlijst staan voor een andere school. Ongemotiveerdheid voor school, nergens zin in hebben, angstig en bang zijn om naar school te gaan en niet uit bed kunnen komen, worden het meest genoemd bij de redenen die met henzelf te maken hebben. Maar ook de relatie met klasgenoten en andere leerlingen speelt een belangrijke rol in het thuis komen te zitten. Voor enkele jeugdigen is school niet te combineren met de behandeling van de GGZ.

Bij jeugdigen die gedeeltelijk niet naar school gaan is de meest genoemde

reden dat hun problemen nog te groot zijn.

Wat betekent thuiszitten?

Jongeren die thuis zitten geven aan vaak de hele dag thuis te zitten zonder iets te doen (42%). Ook brengt een groot deel de hele dag door achter de computer of ligt een groot deel van de dag in bed. Daarnaast is er een klein aantal dat aangeeft op straat rond te hangen.

Wat kun je doen om thuiszitten te voorkomen/verminderen?

Jongeren die gewoon naar school gaan, hebben in iets minder dan de helft van de gevallen extra ondersteuning gekregen van school. Deze hulp van school is heel verschillend, wat ook te verwachten is omdat de hulp precies moet passen bij de jongere. Opvallend is dat er bij de thuiszitters in de helft van de gevallen *geen* specifieke acties zijn ondernomen door school. Bij hen was er zelfs bij 50 tot 75% geen contact of was het contact onbekend tussen school en de behandelaars van de GGZ.

Aanbevelingen

1. Registreer en houd centraal bij of kinderen en jongeren naar school gaan, zowel m.b.t. jeugdigen met als zonder ontheffing van de leerplicht.
2. Neem binnen de GGZ het onderwerp 'school' op in de GGZ cliëntthermometer.
3. Bij alle cliënten die leerplichtig zijn, moet 'weer terug gaan naar school' standaard een belangrijk doel zijn.
4. Bij elke cliënt die gedeeltelijk of geheel thuiszit, moet iemand worden benoemd die verantwoordelijk is om samen met andere betrokkenen een plan op te stellen om terug in te stromen in school of weer geheel deel te nemen aan het onderwijs: de schoolcoach. Deze schoolcoach is geen nieuwe hulpverlener, maar wordt gekozen uit de personen die al bij de hulp aan de cliënt zijn betrokken; het kan ook een ouder van de cliënt en/of deze zelf zijn.
5. Cliënten die weer instromen in school hebben begeleiding nodig bij het weer naar school gaan. Daarom zou het goed zijn daarover afspraken te maken. De schoolcoach moet dit met de andere betrokkenen regelen.
6. De school en leerplicht moeten een actieve rol spelen voor cliënten die thuiszitten.
7. Er moet meer contact komen tussen school en GGZ.
8. Leerplichtige cliënten die thuiszitten, hebben ook recht op onderwijs; voorkomen moet worden dat zij een leerachterstand oplopen.
9. Onderzoek de mogelijkheden tot het aanbieden van gespreksgroepen voor ouders van jeugdigen die thuis zitten, evenals gespreksgroepen voor de thuiszitters zelf.
10. Informeer zowel school, behandelaars en (ouders van) cliënten over het bestaan van de Onderwijsconsulenten en maak daar zo nodig gebruik van. Zij kunnen advies en begeleiding geven aan (ouders van) jeugdigen die langdurig niet naar school gaan.
11. Maak als GGZ gebruik van landelijke ontwikkelingen voor overbelaste

jongeren, maar zo dat de jeugdigen erbij blijven horen en niet in allerlei aparte voorzieningen worden geplaatst. De komende jaren worden er gelden beschikbaar gesteld aan scholen en gemeenten om plusvoorzieningen (d.w.z. een speciaal aanbod op een school) te ontwikkelen, waarbij wordt samengewerkt met o.a. de GGZ. Dit biedt kansen in verband met de problematiek van het thuis zitten.

Samenvatting (managementversie)

GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen biedt hulp aan kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar en hun ouders bij ernstige psychische en psychiatrische klachten. Ongeveer 3000 hebben de leerplichtige leeftijd. De cliëntenraad heeft gesignaleerd dat er echter veel leerplichtige kinderen en jongeren in behandeling zijn, die niet naar school gaan. Ook landelijk staat het onderwerp schooluitval en schoolverzuim hoog op de agenda. De cliëntenraad wil daarom door middel van een onderzoek meer zicht krijgen op deze problematiek onder cliënten van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen. Zij heeft daarom H & S Consult en DSP-Groep gevraagd hiernaar onderzoek te doen. De cliëntenraad heeft hiervoor bij het Zorgkantoor financiële middelen aangevraagd en gekregen.

Het **doel** van het onderzoek is:

Inzicht krijgen in de aard en omvang van het thuiszitten bij cliënten van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen, de effecten van het thuiszitten en het formuleren van beleidsaanbevelingen voor de GGZ-instellingen, het onderwijs, de leerplichtambtenaren en de overheid.

In dit onderzoek wordt onder 'thuiszitters' verstaan:

Jeugdigen die langdurig (4 weken of langer) niet of gedeeltelijk naar school gaan, al dan niet met ontheffing van de leerplicht.

Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen: focusgesprekken en individuele interviews enerzijds, en een vragenlijst onder cliënten anderzijds. De focusgesprekken en individuele interviews zijn gehouden met vertegenwoordigers van de volgende groepen: jongeren, ambulante cliënten (1); jongeren, cliënten deeltijdbehandeling (6); ouders (1); behandelaars (5); onderwijs/leerplicht (8).

Doel van de gesprekken was het perspectief van de betrokkenen op de vraagstelling te achterhalen. Naast de omvang van het probleem en de gevolgen daarvan werd stilgestaan bij mogelijke oplossingen.

Op basis van de uitkomsten van de focusgroepen is een digitale vragenlijst opgesteld. Doel van de vragenlijst was inzicht te krijgen in de omvang van het probleem: het aantal thuiszitters, de vormen van thuiszitten en de redenen van thuiszitten. In de vragenlijst is ook een aantal achtergrondkenmerken opgenomen. In totaal zijn er 2.715 cliënten via een mailing benaderd om de vragenlijst in te vullen. Dit waren alle leerplichtige cliënten, met uitzondering van kinderen onder de leerplichtige leeftijd, cliënten in de intakefase en cliënten waarvan behandelaars hebben aangegeven dat deze door bijzondere omstandigheden niet in de mailing moesten worden opgenomen. De gegevens van 253 jeugdigen zijn geanalyseerd (140 jongens en 113 meisjes). De cijfers hebben een betrouwbaarheidsinterval van 90%.

Conclusies aan de hand van de onderzoeksvragen

Het langdurig geheel of gedeeltelijk niet naar school gaan heeft leerachterstand tot gevolg en vaak ook een beperkt contact met leeftijdgenoten. Tijde-

lijk wordt heel beperkt geparticipeerd in de samenleving. Hierdoor terugval in schoolniveau of zelfs schooluitval ontstaan. Ook voor kinderen met problemen is het van groot belang dat zij naar school gaan en daarmee werken aan een toekomstperspectief. Hoe eerder kan worden ingegrepen bij schoolverzuim, hoe groter de kans is dat begeleiding effect heeft en problemen niet verergeren.

1. Hoeveel cliënten van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen gaan langdurig niet naar school?

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat 22% van de respondenten in de afgelopen twee jaar met volledig of gedeeltelijk thuiszitten te maken heeft gehad, waarvan 18% volledig. Het blijkt dat het aantal thuiszitters ouder dan 12 jaar relatief hoger is dan dat tussen 5 en 11 jaar. Het komt zelfs vijf tot zes keer zo vaak voor. Daaruit kan (voorzichtig) geconcludeerd worden dat binnen GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen het probleem van thuiszitten vooral bestaat binnen de groep cliënten van 12 jaar en ouder. Doordat de respons in die leeftijdscategorie echter relatief laag is, zou dit beeld vertekend kunnen zijn.

2. Welke vormen van thuiszitten komen voor?

Van de jeugdigen die thuiszitten, zijn er jeugdigen die helemaal niet naar school gaan en jeugdigen die gedeeltelijk naar school gaan. In beide gevallen is dat mogelijk met en zonder ontheffing van de leerplicht. Er zijn dus vier verschillende vormen van thuiszitten te onderscheiden. Voor 75% van de thuiszitters begonnen de problemen met school vóór of in de brugklas. Bij 62% ontstond het thuiszitten tijdens de behandeling. Het thuiszitten duurt meestal tussen 1 maand en een jaar, maar soms langer dan een jaar.

3. Wat zijn de redenen waarom kinderen en jongeren niet naar school gaan en welke belemmeringen voorkomen dat kinderen en jongeren terug instromen in het onderwijs?

Er zijn veel verschillende redenen waarom jeugdigen helemaal niet naar school gaan. Deze hebben zowel te maken met factoren binnen het domein school, het persoonlijk functioneren, de contacten met leeftijdgenootjes en in mindere mate het domein behandeling.

Onbegrip vanuit school voor de problemen van de jeugdigen is de meest genoemde reden voor volledig thuiszitten (bij bijna de helft van deze groep respondenten). Ook zit een kwart van de volledig thuiszitters thuis omdat ze op een wachtlijst staan voor een andere school. Ongemotiveerdheid voor school, nergens zin in hebben, angstig en bang zijn om naar school te gaan en niet uit bed kunnen komen, worden het meest frequent als factoren in de jeugdige aangegeven. Maar ook de relatie met klasgenoten en andere leerlingen speelt een belangrijke rol in het thuis komen te zitten. Voor enkele jeugdigen is school niet te combineren met de behandeling van de GGZ. Bij jeugdigen die gedeeltelijk niet naar school gaan is de meest genoemde reden dat hun problemen nog te groot zijn.

Bij de redenen die het moeilijk maken weer (volledig) terug te gaan naar school geeft de helft van respondenten aan bang te zijn dat het op school weer mis zal gaan. Daarentegen is er ook een kwart dat zegt het niet moeilijk te vinden.

Een kwart vindt de hulp en ondersteuning op school onvoldoende en eveneens een kwart vindt het moeilijk dat er een grote achterstand is opgelopen. Een kwart geeft aan dat de persoonlijke problemen nog te groot zijn. Vijftien procent van de jeugdigen geeft aan niet te weten wat ze aan hun medeleerlingen moeten vertellen als ze weer naar school teruggaan en eveneens 15% is bang dat hun klasgenootjes het niet zullen begrijpen.

Ook blijkt dat het bij de jeugdigen die op dit moment niet of gedeeltelijk naar school gaan, niet standaard is dat er contacten bestaan tussen de behandelaar van de GGZ en de school. Het lijkt erop dat dit slechts bij een kwart van de thuiszitters het geval is.

Een andere belangrijke conclusie is dat ouders de belangrijkste hulpbron zijn voor jeugdigen die (gedeeltelijk) thuis zitten. Ook wordt de beslissing om weer terug te gaan naar school, in ongeveer de helft van de gevallen door de ouders genomen. Als daarbij wordt bedacht dat er (in tegenstelling tot ouders van jeugdigen die naar school gaan) juist weinig contact is tussen school en ouders van de huidige thuiszitters, dan wordt hiermee een belangrijk knelpunt blootgelegd.

4. Welke alternatieven worden er geboden?

Omdat het belangrijk is dat jeugdigen die niet naar school gaan een zinvolle dagbesteding hebben, contacten kunnen onderhouden met leeftijdgenootjes, en actief blijven deelnemen aan de samenleving, is gevraagd naar de tijdsbesteding van de kinderen en jongeren die volledig of gedeeltelijk thuiszitten. Er blijken verschillende zinvolle alternatieve dagbestedingen te bestaan, maar daar wordt slechts beperkt gebruik van gemaakt.

Een schokkende conclusie is dat een groot deel van de respondenten (42%) aangeeft de hele dag thuis te zitten zonder activiteiten te ontplooiën. Ook zit een groot deel vrijwel de hele dag achter de computer te gamen of internetten (31%) en liggen veel respondenten een groot deel van de dag in bed (29%). Daarnaast is er een klein aantal dat aangeeft op straat rond te hangen.

5. Welke gevolgen heeft het langdurig thuiszitten op de ontwikkeling van de jeugdigen en de effectiviteit van de behandeling vanuit het perspectief van de jongeren, de behandelaars, de ouders en het onderwijs (incl. leerplicht)?

Het langdurig niet of gedeeltelijk naar school gaan betekent niet alleen een periode geen onderwijs kunnen volgen en daarmee een bepaalde periode geen leerstof op kunnen nemen van het schoolcurriculum. Het betekent een breuk in het meedoen aan de samenleving die ook niet altijd meer hersteld kan worden en zelfs kan leiden tot marginalisering. Van de respondenten die geheel of gedeeltelijk thuiszitten is respectievelijk 47% en 39% in schoolniveau afgedaald, tegenover 15% van de niet-thuiszitters.

6. Welke mogelijkheden zijn er om thuiszitten te voorkomen/verminderen vanuit het perspectief van jongeren, behandelaars, ouders en onderwijs/leerplicht?

Uit de enquête blijkt dat aan jongeren die gewoon naar school gaan in iets minder dan de helft van de gevallen extra ondersteuning wordt geboden door school. Deze ondersteuning is zeer divers, wat ook te verwachten is omdat het om maatwerk gaat. Opvallend is echter dat bij de thuiszitters blijkt

dat er in de helft van de gevallen *geen* specifieke acties zijn ondernomen door school. De meest voor de hand liggende manieren om te voorkomen dat een leerling uitvalt op school zoals gesprekken voeren met de jongere, met de ouders, extra hulp van school, een aangepast lesprogramma of overleg met de behandelaars van de GGZ worden soms wel genoemd, maar zijn niet standaard het geval.

Aanbevelingen

1. Registreer en monitor centraal het volgen van onderwijs van leerplichtige cliënten, zowel van cliënten met als zonder ontheffing van de leerplicht.
2. Neem binnen de GGZ het onderwerp 'school' op in de GGZ cliëntthermometer.
3. Bij leerplichtige cliënten die vallen onder de hier gebruikte brede definitie van thuiszitten, moet 'weer terug gaan naar school' standaard een prioritair doel zijn.
4. Bij elke cliënt die gedeeltelijk of geheel thuiszit, dient iemand te worden benoemd die verantwoordelijk is om samen met andere betrokkenen een plan op te stellen om terug in te stromen in school of weer geheel deel te nemen aan het onderwijs: de schoolcoach. Deze schoolcoach is geen nieuwe hulpverlener, maar wordt gekozen uit de personen die al bij de hulp aan de cliënt zijn betrokken; het kan ook de ouder van de cliënt en/of deze zelf zijn. Er is behoefte aan meer regie én meer daadkracht van personen.
5. Cliënten die weer instromen in school hebben begeleiding nodig bij het weer naar school gaan. Daarom verdient het aanbeveling dat daarover concrete afspraken worden gemaakt onder regie van de schoolcoach.
6. De school en leerplicht dienen een actieve rol te spelen voor cliënten die thuiszitten.
7. Er moet meer contact komen tussen school en GGZ.
8. Leerplichtige cliënten die thuiszitten, hebben ook recht op onderwijs; voorkomen moet worden dat zij een leerachterstand oplopen.
9. Onderzoek de mogelijkheid tot het aanbieden van gespreksgroepen voor ouders van jeugdigen die thuis zitten, evenals gespreksgroepen voor de thuiszitters zelf.
10. Informeer zowel professionals als (ouders van) cliënten over het bestaan van de Onderwijsconsulenten en maak daar zo nodig gebruik van.
11. Speel in op landelijke ontwikkelingen ten behoeve van overbelaste jongeren en richt je daarbij op integratie en niet op segregatie.

1. Inleiding

GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen biedt hulp aan kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar en hun ouders bij ernstige psychische en psychiatrische klachten. Er is de mogelijkheid om de hulpverlening na het 18^e jaar te verlengen. De hulpverleners werken vanuit vijf vestigingen verspreid over vier regio's: Leiden e.o., Rijnstreek (Alphen aan den Rijn), Duin & Bollen (Katwijk en Sassenheim) en Midden-Holland (Gouda). Zij bieden vooral ambulante hulp. Sinds 2006 wordt in Alphen aan den Rijn deeltijdbehandeling gegeven aan 16 cliënten. Deze behandeling is zo opgezet dat jongeren 's ochtends naar school of werk kunnen en 's middags een programma volgen. Per 1 april 2009 waren er in totaal 2.991 kinderen en jongeren tussen de 5 en 19 jaar in behandeling.

De cliëntenraad van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen heeft gesignaleerd dat er veel kinderen en jongeren in behandeling zijn die niet naar school gaan. Er is echter geen zicht op hoeveel van de circa 3.000 ambulante (leerplichtige) cliënten thuiszitten.

Thuiszitten heeft gevolgen op verschillende gebieden: er kan een leerachterstand ontstaan, het sociaal netwerk staat onder druk, het zelfvertrouwen neemt af, er is geen uitzicht op een toekomst, het behalen van een startkwalificatie komt in het geding.

De cliëntenraad van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen wil door middel van een onderzoek meer zicht krijgen op deze problematiek bij GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen. Zij heeft H & S Consult en DSP-groep gevraagd hiernaar onderzoek te doen. De cliëntenraad heeft hiervoor bij het Zorgkantoor financiële middelen aangevraagd en gekregen. De directie ondersteunt dit onderzoek. Het getuigt van moed om zo'n belangrijk en tegelijkertijd ook gevoelig onderwerp te laten onderzoeken en te bekijken hoe deze kwetsbare groep jeugdigen nog beter geholpen kan worden.

In Nederland heeft niet alleen ieder kind recht op onderwijs, maar is ook ieder kind vanaf het 5^e jaar verplicht onderwijs te volgen tot en met het schooljaar waarin de jongere 16 jaar wordt. Daarna is er een kwalificatieplicht: jongeren moeten tot hun 18^e verjaardag onderwijs volgen gericht op een havo-, vwo-, of mbo2-diploma. Dit laatste kan bestaan uit een combinatie van leren en werken.

In uitzonderingsgevallen kunnen kinderen en jongeren ontheffing krijgen voor zowel de leer- als kwalificatieplicht. Psychische problemen is een van de gronden voor het verlenen van een ontheffing.

Landelijk staat het onderwerp schoolverzuim en schooluitval hoog op de agenda. In 2003 is door de Stichting De Ombudsman een notitie opgesteld over thuiszitters in het onderwijs, waarbij wordt gesteld dat het op basis van bestaande en toekomstige regelgeving haast niet mogelijk is dat een leerling lang buitengesloten blijft van onderwijs, maar dat dit in de praktijk niet klopt. In die notitie werd een aantal aanbevelingen gedaan om bestaande knelpunten op te lossen. Onder de aanbevelingen werd genoemd het uitbreiden van de taken van de onderwijsconsulenten en Adviescommissie Toelating en Begeleiding (ACTB) van het ministerie van Onderwijs. Zij zouden niet alleen leerlingen moeten kunnen begeleiden met een indicatie voor het speciaal

onderwijs, maar ook leerlingen zonder deze indicatie. Ook zouden kinderen die niet naar school kunnen een beroep moeten kunnen doen op thuisonderwijs dat kwalitatief gelijkwaardig is aan het onderwijs op school.

Bij het jaarlijkse onderzoek 'Kinderen in tel', waarin per gemeente het welzijn van kinderen wordt gemeten aan de hand van twaalf aan kinderrechten gerelateerde indicatoren kinderen, was het hoofdthema dit jaar (2009) schoolverzuim. Er bleek bij schoolverzuim een landelijke negatieve tendens te zien en er bleek slecht te worden geregistreerd. Op basis van gemeentelijke registratiegegevens bedroeg het schoolverzuim bijvoorbeeld in de gemeente Leiden 0,99%, Katwijk 0,99% en Alphen aan den Rijn 1,67%. Voor Gouda was geen informatie beschikbaar.

De staatssecretaris van OC&W heeft in 2008 aangekondigd in de vier daarop volgende jaren het schoolverzuim te willen terugdringen met 40%. Aangezien het registreren van schoolverzuim nog te wensen overlaat, is een van de maatregelen daarvoor het instellen van het digitale verzuimloket per augustus 2009. Bij dit landelijke digitale loket moeten spijbelende leerlingen uit het voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie worden gemeld, waarna de IB-groep ervoor zorgt dat iedere melding bij de juiste gemeente terechtkomt.

In mei 2009 heeft de overheid bekend gemaakt dat er de komende twee jaar in totaal 60 miljoen euro extra beschikbaar wordt gesteld voor extra ondersteuning aan jongeren die vanwege een opstapeling van problemen een groot risico lopen op maatschappelijke uitval. Dit geld wordt beschikbaar gesteld aan gemeenten en scholen die een 'plusvoorziening' willen starten, dat wil zeggen een voorziening met een aan de jongeren aangepaste structuur en zorg (bijv. kleinere groepen, vaste mentor, fysieke nabijheid van zorg- en hulverlenende instanties die nauw samenwerken, en zeer praktijkgericht onderwijs met een sterke verbinding met de lokale arbeidsmarkt).

In de regio Zuid-Holland Noord heeft in 2005 een verkennend onderzoek plaatsgevonden door het Platform Opleiding, Onderwijs en Organisatie (Plato) naar leerplichtige leerlingen zonder ontheffing in de regio die (tijdelijk) geen onderwijs volgen. De indicatie van het aantal thuiszitters bedroeg 0,17%¹. Geconcludeerd werd dat het ontwikkelen van specifiek beleid voor de groep thuiszitters overbodig lijkt. Wel bleek dat er beter gemeld en geregistreerd zou moeten worden, dat de sociale kaart inzichtelijk moet worden gemaakt, en dat instanties beter moeten samenwerken.

Kortom: landelijk is schoolverzuim en schooluitval een onderkend probleem, evenals in de regio's van de GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen. De cliëntenraad heeft hier dan ook terecht aandacht voor gevraagd. Het is belangrijk te weten in hoeverre langdurig schoolverzuim en thuiszitten voorkomt onder de cliënten en wat dit voor al deze jeugdigen en hun ouders betekent.

¹ Het NJi (Nederlands Jeugdinstituut) hanteert de volgende definitie voor thuiszitters: leerplichtige jeugdigen die geen ontheffing hebben van de leerplicht en niet staan ingeschreven op een school (absoluut schoolverzuim) en leerplichtige jeugdigen die wel staan ingeschreven bij een school, maar gedurende vier aaneengesloten lesweken of langer aan geen enkele (door de leerplichtambtenaar erkende) vorm van onderwijs deelnemen (relatief schoolverzuim). In het onderzoek van Plato is ook van deze definitie uitgegaan.

2. Doelstelling en onderzoeksvragen

Het **doel** van het onderzoek is:

Inzicht krijgen in de aard en omvang van het thuiszitten bij cliënten van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen, de effecten van het thuiszitten en het formuleren van beleidsaanbevelingen voor de GGZ-instellingen, het onderwijs, de leerplichtambtenaren en de overheid.

Dit doel wordt vertaald in volgende onderzoeksvragen:

- 1 Hoeveel cliënten van de GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen gaan langdurig niet naar school?
- 2 Welke vormen van thuiszitten komen voor?
- 3 Wat zijn de redenen waarom de kinderen en jongeren niet naar school gaan en welke belemmeringen voorkomen dat kinderen en jongeren terug instromen in het onderwijs?
- 4 Welke alternatieven worden geboden?
- 5 Welke gevolgen heeft het langdurig thuiszitten op de ontwikkeling van het kind en de effectiviteit van de behandeling, vanuit het perspectief van:
 - jongeren
 - behandelaars
 - ouders
 - onderwijs/leerplicht?
- 6 Welke mogelijkheden zijn er om thuiszitten te voorkomen/verminderen vanuit het perspectief van:
 - jongeren
 - behandelaars
 - ouders
 - onderwijs/leerplicht?
- 7 Welke beleidsaanbevelingen kunnen geformuleerd worden voor de instelling, het onderwijs en de overheid?

3. Werkwijze

Operationalisatie 'thuiszitten'

In dit onderzoek wordt onder thuiszitters verstaan:

Jeugdigen die langdurig (4 weken of langer) niet of gedeeltelijk naar school gaan, al dan niet met ontheffing van de leerplicht.

Deze definitie wijkt af van de gangbare definitie van thuiszitters, aangezien het hier ook om jongeren gaat die met een ontheffing thuiszitten en jongeren die gedeeltelijk naar school gaan. De reden om ook jongeren die met ontheffing thuiszitten als thuiszitter te beschouwen, is dat dit onderzoek wordt gedaan vanuit het perspectief van het niet-naar-school-gaan; de ontheffing is slechts een formeel onderscheid, vooral van belang vanuit het perspectief van de overheid die wil weten of er sprake is van ongeoorloofd gedrag, waarbij ervan wordt uitgegaan dat wanneer een jeugdige met ontheffing thuiszit, zijn/haar situatie goed is geregeld. De reden om ook jongeren die langdurig gedeeltelijk naar schoolgaan als thuiszitters te beschouwen, is omdat dit ook gevolgen kan hebben voor het welbevinden en het toekomstperspectief van jongeren.

Draagvlak binnen de GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen

De onderzoeksopdracht is gegeven door de cliëntenraad van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen. Daarbij was het een voorwaarde dat de directie toestemming zou geven voor de uitvoering van het onderzoek en goedkeuring zou verlenen aan de onderzoeksopzet. Voor het welslagen van het onderzoek en om ervoor te zorgen dat de organisatie met de uitkomsten aan de slag kan, is het van belang dat de organisatie als geheel achter het onderzoek staat.

Daartoe heeft er een gesprek plaatsgevonden van de cliëntenraad en de onderzoekers met de directie waarna de definitieve onderzoeksopzet is opgesteld. De directie heeft deze besproken in het Managementteam, een overleg waarin alle teamleiders van de vijf teams zijn vertegenwoordigd. Deze teammanagers hebben naar aanleiding hiervan aanbevelingen gedaan die zijn meegenomen in het onderzoek. De teamleiders hebben de informatie over het onderzoek overgebracht naar hun eigen teams. Daarna is het onderzoek van start gegaan.

In de eerste fase van het onderzoek is veel aandacht besteden aan het nader informeren van de medewerkers over het onderzoek, ook omdat zij een cruciale rol speelden in het werven van cliënten en ouders van cliënten voor de focusgroepen.

In de eerste plaats zijn de teams voor zover mogelijk bezocht door leden van de cliëntenraad, de ondersteuner van de cliëntenraad en een van de onderzoekers. Helaas bleek het niet voor alle teams mogelijk tijd vrij te maken voor een toelichting over het onderzoek. Er zijn drie teams bezocht: Leiden, Katwijk en het deeltijdteam van Alpen aan den Rijn. Voor de twee overige teams is de informatie telefonisch aan de teamleider doorgegeven en zijn er informatiebrieven beschikbaar gesteld.

Daarnaast is er informatie over het onderzoek geplaatst op de internetsite van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen en intranet.

Doorlooptijd onderzoek

De geplande doorlooptijd van het onderzoek bedroeg vijf maanden. Het onderzoek heeft echter ruim anderhalf jaar in beslag genomen, van maart 2008 tot oktober 2009. De communicatie- en besluitvormingsprocessen bleken meer tijd te vragen dan was voorzien.

Focusgroepen en interviews

Voor het onderzoeken van de vragen 2 t/m 7 zijn in mei en juni 2008 en januari 2009 focusgesprekken en individuele interviews gehouden met vertegenwoordigers van de volgende groepen:

- Jongeren, ambulante cliënten (1)
- Jongeren, cliënten deeltijdbehandeling (6)
- Ouders (1)
- Behandelaars (5)
- Onderwijs/leerplicht (8)

Doel van de gesprekken was het perspectief van de betrokkenen op de vraagstelling te achterhalen. Naast de omvang van het probleem en de gevolgen daarvan werd stilgestaan bij mogelijke oplossingen.

De gesprekken werden gestructureerd aan de hand van de verschillende domeinen die te onderscheiden zijn in het kader van dit onderzoek en die voor kinderen en jongeren van belang zijn:

- 1 de school
- 2 het persoonlijk functioneren
- 3 de contacten met leeftijdgenoten
- 4 het gezin
- 5 de behandeling.

Deze domeinen werden besproken aan de hand van:

- Ervaringen (hoe ging het en gaat het nu?)
- Verwachtingen (hoe denkt men dat het zal gaan?)
- Wensen (hoe zou het moeten gaan?)

Werving deelnemers focusgroepen

Bij de werving van *cliënten en ouders van cliënten* voor deelname aan de focusgroepen is medewerking gevraagd van de medewerkers van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen. Enerzijds vanwege de privacy, anderzijds omdat bij hen bekend is welke cliënten te maken hebben (gehad) met thuiszitten. Om de bereidheid van de mogelijke deelnemers te vergroten, waren leden van de cliëntenraad betrokken bij dit onderdeel van de werving.

Gepland waren focusgesprekken met 8 ambulante cliënten ouder dan 12 jaar die thuiszitten of hebben gezeten; 8 cliënten die de deeltijdbehandeling krijgen en thuiszitten of hebben gezeten; minimaal 8 tot maximaal 14 ouders van cliënten die thuis zitten of hebben gezeten.

Het bleek voor de organisatie echter niet mogelijk voldoende ambulant behandelde jongeren en ouders te werven. Na een overleg met de cliëntenraad en de directie heeft de organisatie een tweede poging ondernomen om alsnog een groep ambulante jongeren en ouders bijeen te krijgen. Het resultaat daarvan was 1 ouder, waarmee een interview aan huis is gehouden.

Op verzoek van de behandelaars van de deeltijd zijn er twee focusgesprekken met deeltijdcliënten gehouden, omdat men de behandelgroepen (12-15; 16+) niet wilde mengen.

Via de teamleiders en de cliëntenraad hebben de onderzoekers namen gekregen van teamleden van de diverse locaties en met verschillende disciplines die met thuiszitten te maken hebben. Er zijn 12 *behandelaars* benaderd, waarvan er 5 hebben deelgenomen aan het focusgesprek.

Door de onderzoekers zijn vertegenwoordigers van het *onderwijs en leerplicht* geworven. Daarbij moesten alle regio's worden vertegenwoordigd en de verschillende relevante organisaties/functies. Daarvoor werden het samenwerkingsverband van GGZ Rivierduinen met de 4 REC scholen benaderd, de samenwerkingsverbanden VO/SO in de Duin-en Bollenstreek, Leidse regio en Rijnstreek/Midden-Holland, de Zorgadviesteams in het voortgezet onderwijs verbonden, het Bureau Leerplicht Holland Rijnland, het Coördinatieteam Voortijdig Schoolverlaten (CTVS), Wijspunt (een loket voor onderwijs en jeugdzorg voor leerlingen in het primair onderwijs die langdurig niet naar school gaan), loket VIA, de projecten Herstart en de reboundvoorzieningen in de verschillende regio's. Aandachtspunt was dat cliënten vaak het reguliere onderwijs volgen en daarom vertegenwoordigers gezocht moesten worden die daar (ook) zicht op hebben.

Er werden minimaal 8 en maximaal 14 deelnemers gezocht voor het focusgesprek. Van de 10 aangemelde personen zijn er 8 naar de bijeenkomst gekomen.

Vragenlijst

Op basis van de uitkomsten van de focusgroepen is een digitale vragenlijst opgesteld. Doel van de vragenlijst was zicht te krijgen op de omvang van het probleem: het aantal thuiszitters, de vormen van thuiszitten en de redenen van thuiszitten. In de vragenlijst is ook een aantal achtergrondkenmerken opgenomen.

De vragenlijst is voor becommentariëring voorgelegd aan de cliëntenraad en een aantal medewerkers van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen. De vragenlijst is online uitgetest door vijf leden van de doelgroep. De vragenlijst is eind april 2009 online gegaan gedurende vier weken en was te bereiken via een link op de website van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen.

Het unieke aan dit onderzoek is dat de vragenlijst kon worden uitgezet onder de gehele populatie leerplichtige cliënten van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen en er geen steekproef hoefde te worden getrokken. De cliëntenraad van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen heeft deze cliënten via een mailing benaderd om de vragenlijst in te vullen. In totaal zijn 2.715 cliënten van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen benaderd voor deelname. Uitgesloten waren kinderen onder de leerplichtige leeftijd, cliënten in de intakefase, cliënten waarvan behandelaars hebben aangegeven dat deze

door bijzondere omstandigheden² niet in de mailing moesten worden opgenomen.

Jongeren tussen 16 en 18 jaar hebben zelf een brief ontvangen (n=663) met informatie over het onderzoek, de link en wachtwoord voor de online vragenlijst en met het verzoek om deel te nemen. Jongeren van 12 tot en met 15 jaar hebben zelf een brief ontvangen (n=952) en ook hun ouders/verzorgers hebben een brief ontvangen. Van de kinderen van 5 tot 12 jaar hebben alleen de ouders een brief ontvangen. In totaal zijn er 1.763 ouders/verzorgers van jongeren benaderd. De jongeren of hun ouders/verzorgers konden de vragenlijst online invullen. De behandelaars/hulpverleners zijn geïnformeerd via intranet en zijn verzocht hun cliënten te wijzen op het belang van deelname. In de wachtkamers op alle locaties van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen zijn posters opgehangen.

Aan de instelling is gevraagd of gegevens over thuiszitten worden geregistreerd in de dossiers om deze te kunnen afzetten tegen de uitkomsten van de vragenlijst. De gegevens worden wel geregistreerd in de dossiers van de cliënten maar niet digitaal verwerkt in een registratiesysteem. Daarom bleek het voor de instelling niet mogelijk om op geaggregeerd niveau cijfers over schoolgaan en thuiszitten aan te leveren.

Rapportage

Alvorens een eindrapportage op te stellen, werden de resultaten met deelnemers aan de verschillende focusgroepen (jongeren, ouders, behandelaars en onderwijs/leerplicht), de directie en de cliëntenraad besproken in september 2009. Doel was het toetsen van de beelden die uit het onderzoek naar voren waren gekomen en het voorleggen van de aanbevelingen. De conceptrapportage is op basis van de uitkomsten van deze bijeenkomst aangepast.

² De criteria hiervoor waren: een afspraak met de cliënt dat er geen post van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen naar de cliënt zal worden gestuurd; cliënten van 16 jaar of ouder die zelf een behandelovereenkomst hebben afgesloten en waarvan bekend is dat zij in behandeling zijn zonder medeweten van hun ouders of verzorgers; cliënten met gescheiden ouders waarvan bekend is dat zij niet wonen bij de ouder die de behandelovereenkomst heeft afgesloten en de relatie met die ouder momenteel te gevoelig ligt om post van de GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen te ontvangen.

4. Hoofdpijnen naar aanleiding van de focusgesprekken

Dit onderdeel van het onderzoek is een kwalitatieve onderzoeksmethode, waarbij het gaat om het inventariseren van zoveel mogelijk ervaringen, meningen en oplossingsrichtingen met betrekking tot thuiszitten. Er kunnen daarom geen kwantitatieve conclusies uit worden getrokken.

Deze onderzoeksmethode is ontwikkeld door H&S Consult en wordt beschreven in het artikel 'De vraaganalyse. Burgers betrekken bij het maken van (jeugd)beleid' (Sleeboom, 2007).

De informatie uit de verschillende gesprekken is geordend per domein, zoals die zijn genoemd op pagina 9.

Domein School

Alle zeven jongeren waarmee is gesproken, hebben ervaring met een lange periode van thuiszitten. Zij zitten zelfs allemaal langer thuis dan 6 maanden. Sommigen gaan nog steeds niet naar school of zijn daar definitief mee gestopt, iemand volgt een programma voor jongeren die zijn vastgelopen op school (Op de Rails) en iemand gaat halve dagen naar school.

Het moment en het opleidingsniveau waarop men thuis is komen te zitten verschilt: in de brugklas van vmbo-t/havo, tijdens het vmbo, tijdens een vervolgopleiding na het vmbo. Soms gingen schoolwisselingen en het afzakken naar een lager opleidingsniveau daaraan vooraf.

Redenen van thuiszitten

Er ging bij alle jongeren een proces vooraf aan het definitief thuiszitten. Het begint geleidelijk met te laat komen, vervolgens een paar lesuren niet komen, een hele dag verzuimen, totdat ze helemaal niet meer gaan.

Er zijn verschillende redenen voor thuiszitten aangegeven. Deze zijn onder te brengen in vier categorieën en kunnen tegelijkertijd voorkomen:

1. Persoonlijke problemen

Jongeren willen wel naar school, maar door hun persoonlijke problemen lukt het toch niet daar heen te gaan. Bijvoorbeeld uit bed komen is een probleem; niets is meer leuk, dus ook school niet.

2. Vervelende ervaringen met medeleerlingen

Het pesten op school en de negatieve sfeer waren voor sommige jongeren zo erg, dat zij daarom van school wegbleven of niet meer terug wilden.

School reageerde niet altijd adequaat op problemen met andere leerlingen.

3. Verkeerde schoolkeuze

Jongeren hebben aangegeven dat de gekozen opleiding niet bij hen paste. Ze willen wel naar school, maar hebben te weinig coaching ervaren bij de schoolkeuze.

4. Praktische problemen

Er kunnen door de school en de therapie conflicterende eisen worden gesteld. Ook is gedeeltelijk naar school gaan een probleem voor de continuïteit van het onderwijs en het mee kunnen doen aan proefwerken.

Wat gebeurt er binnen het onderwijs als leerlingen (met GGZ-problematiek) geleidelijk aan steeds meer verzuimen c.q. thuis komen te zitten: ervaringen met hulp op of via school

Op de meeste scholen van de jongeren is duidelijk wie de vertrouwenspersonen zijn en bij wie je nog meer terecht kan voor problemen. Sommige scholen geven bij het begin van het schooljaar een brief, andere een kaartje met telefoonnummers. Jongeren moeten dan wel zelf de stap durven zetten. Bij de meeste jongeren hebben de mentor en de directeur een rol gespeeld in het zoeken naar hulp en het proberen op school te blijven. Ook heeft iemand contact gehad met een schoolpsycholoog. Wanneer de jongeren gaan spijbelen, vindt meestal een gesprek plaats met de mentor over het waarom van het spijbelen. De jongeren ervaren de mentor als behulpzaam. Het zijn vaak ook de mentoren die aangeven dat ze verdere hulp moeten zoeken of waar ze heen kunnen als ze het op school even moeilijk hebben.

Eén van de jongeren heeft minder goede ervaringen. Hij vertelde dat er op zijn school veel conflicten tussen leerlingen waren en dit soms uit de hand liep. Hij ging daardoor steeds vaker spijbelen en uiteindelijk niet meer naar school. Er is naar zijn weten nooit gebeld naar huis en er is geen contact geweest met leerplicht. Pas na driekwart jaar kwamen de ouders erachter dat hij niet meer naar school ging.

Veel van de hulp op school lijkt af te hangen van of de jongere een goede mentor treft waar het ook mee klikt, die vertrouwen geeft zodat de jongere over problemen gaat praten. De ervaring van de meeste jongeren is dat ze erg hun best voor hen doen. Maar het is belangrijk dat ze snappen wat het betekent om psychische problemen te hebben. Die kennis is niet altijd aanwezig.

Het is ook belangrijk dat er op school begrip is voor de jongeren met psychische problemen. *Zodat je niet het gevoel krijgt dat je echt niet spoort.*

Verder wordt aangegeven dat belangrijk is dat een jongere om geholpen te kunnen worden, eerst zelf hulp moet willen.

Geen van de jongeren noemt in het proces waarin er uiteindelijk is gestopt met naar school gaan het ZAT-team (Zorgadviesteam).

Door professionals in het onderwijsveld wordt het volgende aangegeven. Wanneer men deze problemen **in het basisonderwijs** ziet ontstaan, bespreekt men dat in eerste instantie met de ouders. Men stelt dan voor dat er onderzoek wordt gedaan. Soms hebben ouders daar moeite mee en willen dat niet. Op dat moment kan de school (in de regio Leiden) Loket VIA Leiden bellen, als het gaat om basisschoolkinderen waarbij sprake is van dreigend thuiszitten of gedeeltelijk naar school gaan. De bedoeling van VIA is ook dat ouders op één plek terecht kunnen en niet verdwalen in het woud van regels en regelingen. Voor Herstart en Op de Rails kan men daar ook terecht.

Loket VIA heeft contacten met het onderwijs en ouders, maar de interim-intaker geeft aan dat uit de dossiers blijkt dat er vaak ook intensieve contacten met leerplichtambtenaren zijn.

De coördinator Herstart/Op de Rails ziet dat scholen, zowel basis- als voortgezet onderwijs, tegenwoordig wel vaker contact opnemen met leerplicht bij verzuim/ziek melden. Vooral in het voortgezet onderwijs is dit beter geregeld.

In het **voortgezet onderwijs** wordt absentie gezien als signaal dat er iets aan de hand is. Dit wordt op alle vertegenwoordigde scholen goed bijgehouden. Er zijn op elke school duidelijke afspraken hoe men omgaat met verzuim en belangrijk is dat school al heel vroeg signaleert dat er iets mis dreigt te gaan. Bijvoorbeeld alleen ouders (en niet de jongere zelf) kunnen verzuim aan de school melden; na drie dagen ziekteverzuim wordt er gebeld om na te vragen wat er aan de hand is; bij leerlingen die zich vaker ziekmelden dan normaal (bv. 4 keer in een half jaar) wordt bekeken wat het voor een kind is en of dat in zijn/haar situatie wel normaal is. Daarbij kan men dan de schoolarts of schoolverpleegkundige inschakelen, maar ook de leerplichtambtenaar. Scholen volgen daarbij wel hun eigen plan (het is schoolafhankelijk); er zijn daarvoor geen vaste richtlijnen. Als vervolgstap kan men de leerling verwijzen naar een hulpverlenende instantie of het ZAT inschakelen. De school kan daarbij veel steun hebben van de leerplichtambtenaar, omdat deze zowel een handhavingstaak als een zorgtaak heeft.

Leerplicht

Vanuit leerplicht (Alphen aan den Rijn) ziet men in de eerste plaats dat vele scholen uit het voortgezet onderwijs - maar ook basisscholen - moeite hebben met het opvangen van de signalen die schuil gaan achter ziekteverzuim; vaak blijkt er heel iets anders aan de hand. Om dit te verduidelijken kan bijvoorbeeld de schoolarts worden ingeschakeld. Ten tweede vinden sommige scholen het moeilijk het verzuim bij ouders aan te kaarten. Ten derde weet men (zowel het onderwijs als de ouders) niet altijd dat leerplicht er niet alleen is om verzuim te bestraffen, maar ook om hulp te bieden. Ondanks deze constatering komen er toch meer aanmeldingen bij het ZAT en het CTVS³ (rebound commissie) terecht.

In Alphen aan den Rijn staat men ook op het standpunt dat er eigenlijk geen ontheffing zou moeten worden gegeven, maar hulp moet komen om een jeugdige weer naar school te krijgen. De leerplicht in Alphen aan den Rijn heeft samen met het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs een protocol opgesteld om verzuim aan te pakken: ga registreren, maak het inzichtelijk.

Over de rol van leerplicht geven de jongeren aan dat de school meestal contact op neemt met leerplicht om aan te geven dat de jongere niet naar school gaat. De school zet in feite de ontheffing op gang.

De directeur zei je hoeft niet te komen. Het is niet nodig. Hij heeft een brief geschreven naar leerplicht dat ik hulp ging zoeken.

Sommige jongeren weten dat er contacten waren met leerplicht en hebben daar al dan niet persoonlijk contact mee gehad.

Ik heb van de leerplichtambtenaar ontheffing gekregen omdat ik ging werken en ging nadenken wat ik wilde.

³ Het Coördinatieteam Voortijdig Schoolverlaten zoekt voor leerplichtige leerlingen die dreigen uit te vallen naar oplossingen. Leerlingen worden bij het CVTS aangemeld nadat de problematiek van de leerling besproken is in het ZAT van de school. De toeleiding naar de Reboundvoorziening in de regio wordt ook via het CVTS geregeld.

Er zijn ook jongeren die niet weten of ze een ontheffing hebben gekregen, of die aangeven dat de school geen actie ondernam tegen het spijbelen waardoor leerplicht dus zelfs niet op de hoogte is geweest van het verzuim.

Preventieve maatregelen vanuit het onderwijs

Leerlingen waarbij problemen zijn gesignaleerd, worden besproken in de ZAT's.

De ZAT's in het voortgezet onderwijs en basisonderwijs zijn verschillend van opzet. In het voortgezet onderwijs hebben scholen hun 'eigen' ZAT, op schoolniveau. In het basisonderwijs is dat niet zo, daar hebben verschillende scholen samen een ZAT. Per school is bijna niet te organiseren voor Bureau Jeugdzorg (BJZ) en andere partijen. Het gevolg is dat niet degenen aan tafel zitten die het kind kennen, waardoor er bijvoorbeeld in de overdracht van basis- naar voortgezet onderwijs cruciale informatie verloren gaat: overdacht via derden gaat altijd moeizaam. In Gouda bestaan er wel ZAT's per school: MPO (meerpartijenoverleg of JAT).

ZAT-teams van de gesproken scholen uit het voortgezet onderwijs geven aan dat zij bij de overgang van po naar vo zelf informatie gaan opvragen bij de betreffende basisscholen. Een voorzitter van een ZAT-team meldt in dit verband ook op dat zij een vaste contactpersoon bij de GGZ heeft. Er neemt tegenwoordig namelijk geen vertegenwoordiger van de GGZ meer deel aan de ZAT-teams; hun rol is overgenomen door BJZ.

Vanuit WSNS realiseert men zich dat de ZAT's in het basisonderwijs voor verbetering vatbaar zijn.

In de overdracht is nog veel mis, het werkt nog onvoldoende en de vraag is of ZAT's op schoolniveau wel haalbaar zijn, gezien het grote aantal scholen in de regio Leiden (70) en de personele inzet die dit dan vraagt.

Regie in het proces van beginnende problemen tot terugkeer naar school

Vanuit het onderwijs wordt aangegeven dat het oorspronkelijk de bedoeling was dat de regie bij de ZAT's zou komen te liggen. In de praktijk blijft school de casemanager, niet omdat school dat graag wil, maar omdat niemand anders die rol op zich neemt. Dat geldt zowel voor het basis- als voortgezet onderwijs.

Dat leerplicht naast het afdwingen van naar school gaan met een proces verbaal ook een helpende rol kan spelen, is voor sommige jongeren nieuw. Zij denken dat juist jongeren met internaliserende problemen, die voor school niet lastig zijn, veel zouden hebben aan goede begeleiding.

Ook vanuit het onderwijs blijkt dat de helpende rol van leerplicht pas sinds kort meer wordt erkend.

Omgaan met privacy

Mentoren en directeuren gaan volgens jongeren zorgvuldig om met de privacy van de leerlingen. De jongeren geven aan dat eerst aan hen gevraagd is of informatie over hun problemen ook aan anderen mocht worden doorgegeven. Er bestaat wel een spanningsveld tussen begrip voor de problemen en privacy. Aan de ene kant willen jongeren graag begrip voor het te laat

komen of spijbelen, aan de andere kant is hun probleem privé en hoeft niet iedereen dat op school te weten.

Scholen geven aan dat men een leerling niet altijd privacy mag beloven. Dat is gevaarlijk, want men kan dat niet altijd waarmaken. Als men bijvoorbeeld hoort dat een leerling het over suicide heeft, moet men de ouders daarvan op de hoogte stellen.

Het is een valkuil dat men denkt dat een vertrouwenspersoon betekent dat het onder ons blijft.

Terugkeer naar school

Tijdens behandeling, opname of thuiszitten blijven de meeste jongeren ingeschreven op de oude school met de optie dat ze terug kunnen keren.

Ze gaven mij het gevoel dat als ik het gevoel dat ik als ik het gemakkelijker had, ik terug kon komen.

Soms onderhoudt de school (directeur of mentor) tijdens het thuiszitten contact met de leerling, bijvoorbeeld bij het vmbo of de havo. Vanuit school wordt regelmatig bij de ouders of de leerling geïnformeerd hoe het gaat. Sommige mentoren komen ook langs. In het mbo lijkt dit minder te gebeuren en soms horen jongeren die met een ontheffing thuis zitten een jaar lang niets van school.

Ook de terugkeer naar school blijkt moeilijk. Een jongere vertelt over de terugkeer naar de 'oude school' na een periode van opname: *Ik wilde zelf graag terug naar mijn school. Ze hadden mij op de lijst gehouden. School had zelf aangegeven dat het moeilijk zou worden. Ik heb het 1 dag geprobeerd en ben daarna niet meer teruggegaan.*

Enkele jongeren geven aan dat wanneer jeugdigen vanuit de GGZ terug gaan naar school, zij ondersteuning nodig hebben. Niet zozeer op gebied van leren, dat is niet hun probleem. Maar meer zaken als het omgaan met klasgenoten. Belangrijk is om regelmatig even te praten over hoe het gaat.

Professionals uit het voortgezet onderwijs merken op dat jongeren met gedragsproblemen het moeilijk vinden terug te gaan omdat men op de oude school een 'verleden' heeft opgebouwd. De relatie met school is verstoord. Kinderen willen dan zelf niet terug om die reden, en andere scholen willen de kinderen niet, vanwege de historie met gedragsproblemen.

Op de vraag wat men in het onderwijs doet met leerlingen die wel terug willen, maar niet durven om wat de klas zal zeggen, geeft men aan dat men dit met de leerlingen zelf overlegt: wat wil men dat er wordt gezegd? Samen met de leerling wordt daar een plan voor gemaakt. Dat dit een cruciaal punt voor een leerling is, moet de school zelf aanvoelen. Daarvoor is geen protocol aanwezig of advies vanuit de GGZ.

Vanuit leerplicht constateert men soms dat het in de projecten goed gaat met kinderen, maar dat het weer moeilijk wordt, zeker bij GGZ-problematiek, als ze teruggaan naar grote scholen. Er komt dan een terugval.

De behoeften van jongeren om terug te keren naar school zijn wisselend:

- *Ik vind school niet leuk. Ik kan me niet goed concentreren op school. Dat*

komt door de lagere school. Ik voel me nu goed. Waarom zou ik naar school willen als het te moeilijk is. Dan haak ik weer af en verpest ik het voor mezelf.

- *Ik wil kok worden. Ik wil mijn diploma halen.*
- *Ik wil wel weer naar school, maar ik weet niet wat ik wil.*
- *Ik wil graag een opleiding volgen, liefst een in-service opleiding omdat het bedrijf dan de opleiding betaalt en ik daar zelf geen geld voor heb.*

Wat zou terug gaan naar school makkelijker maken en wie zouden daarbij een rol kunnen spelen?

Internet

Sommige jongeren zien mogelijkheden om met behulp van internet een opleiding te volgen, anderen juist niet. Een van de jongeren geeft aan niet de discipline te hebben om op die manier te gaan studeren en huiswerk te maken. Twee anderen geven aan niet veel met internet te hebben, zij chatten bijvoorbeeld ook niet via internet.

Voor anderen is internet (MSN) wel een manier om contact te houden met klasgenoten.

Bijles

Sommige jongeren geven aan dat bijles wel goed zou zijn, nu ze op school bepaalde lessen missen.

Extra hulpverlener in verband met school

Jongeren hebben geen behoefte aan een extra persoon die het (teruggaan) naar school in de gaten houdt, ze willen niet nog een hulpverlener. Hoe meer mensen erbij betrokken zijn, hoe meer er van je problemen weten. *Ik heb al een psychiater. Ik hoef er geen 5.*

Domein Persoonlijk functioneren

Wat betekent het om niet naar school te gaan

Jongeren geven zowel negatieve als positieve zaken aan als gevolg van het niet meer naar school gaan. De positieve zaken zijn gerelateerd aan de redenen van het thuiszitten (persoonlijke problemen, conflicten op school, verkeerde schoolkeuze). De negatieve zaken spelen op de domeinen educatie/onderwijs, werk, en contacten met leeftijdgenoten. Soms realiseren ze zich de gevolgen niet meteen, maar pas achteraf. De oudste respondent is pas onlangs tot het inzicht gekomen dat je in de maatschappij een diploma nodig hebt; van productiewerk kun je niet rondkomen. Maar ook de jongere respondenten beginnen al na te denken over de toekomst: een vijftienjarige geeft aan dat je door school je een beroep kunt leren.

Ook vinden jongeren het vervelend dat ze door het zittenblijven ten gevolge van het thuiszitten ouder zijn dan hun klasgenootjes.

Jongeren geven ook aan dat school belangrijk is voor de behandeling. Als je bijvoorbeeld depressief bent, wordt je van thuis zitten alleen maar depressiever.

De meeste jongeren geven aan dat ze het thuiszitten in eerste instantie niet erg vonden:

- *Door mijn problemen vond ik het niet erg dat ik niet naar school ging.*
- *Ik vind het niet vervelend dat ik niet naar school ga. De keuze voor de opleiding was niet goed. Ik weet niet wat ik wil. Ik heb een diploma.*
- *Ik vind het niet zo erg. Ik zou wel willen, maar het kan nog niet. Ik weet nog niet wat ik wil. Ik ben nog zoekende.*

Andere jongeren vinden het vervelend dat ze niet (of gedeeltelijk) naar school gaan of noemen negatieve aspecten naast bovengenoemde punten:

- *Het leren was geen probleem. Ik had op school wel een leuke klas. Ik vond de vakken ook leuk.*
- *Je leert gewoon niks. Sommige woorden snap ik niet, omdat ik ze niet heb kunnen leren.*
- *Het contact met leeftijdgenoten wordt minder*
- *Je hoort van school allerlei verhalen over dingen waar je niet bij bent geweest*
- *Ik kom minder snel aan de bak en het werk betaalt veel minder*

Volgens de behandelaars is het voor cliënten heel vervelend niet naar school te gaan. In het begin is het wel prettig: je hebt dan zoveel aan je hoofd. Maar op dat moment kun je de consequenties van het niet naar school gaan niet overzien. Later blijkt het ongemerkt steeds moeilijker te worden om de aansluiting weer te vinden en blijkt ook dat een diploma toch wel erg belangrijk is. Ook is de hele dag in je eentje thuis zijn niet om door te komen.

Een anders aspect is dat de jongeren op school vaak bekend staan als 'on-gemotiveerd'; als gevraagd wordt waarom ze verzuimd hebben zeggen ze 'geen zin', terwijl er dan juist vaak iets met de jongere aan de hand is.

Behandelaars vinden het volgende belangrijk:

- 1 Tijdig professionele hulp krijgen (dus vroeger problemen signaleren en daar iets mee doen)
- 2 Eerder begrip van school krijgen
- 3 Niet steeds opnieuw alles aan leeftijdgenoten moeten uitleggen
- 4 school zou een betrokken iemand, een soort 'coach' moeten hebben voor deze groep jongeren; wie die rol op zich zou moeten nemen, hangt van de aard van het probleem af (depressie, schoolfobie, psychose). Het vraagt kennis van zaken dit goed te inventariseren en te thematiseren.

Dagbesteding

De meeste jongeren geven aan dat toen ze niet naar school gingen en/of naar de deeltijd, of nog niet werkten, er geen speciale dagbesteding was. Dan vervelen ze zich, zitten achter de computer. *Daar knap je ook niet van op.* Een van de jongeren hing de hele dag op straat rond, zelfs als het regende.

Veel jongeren houden wel hun (bij)baantje. Dit is meestal een paar uur per dag een paar keer per week (bijvoorbeeld een krantenwijk). Als dit ook niet meer gaat wordt het soms tijdelijk door de ouders overgenomen.

De deeltijdbehandeling geeft de jongeren een dagstructuur. De positieve kanten van halve dagen naar school gaan vinden jongeren dat het toch fijn

is ergens mee bezig te zijn en dat ze op die manier contact blijven houden met jongeren uit hun eigen omgeving. In het begin is het voor sommigen wel moeilijk om op tijd naar de deeltijd te komen.

Een jongere heeft op het TAC, Trainings- en Activiteiten Centrum⁴, gezeten. Van daaruit is voor dagbesteding gezorgd: een dag per week werkte de jongere in de groenvoorziening.

Domein Leeftijdgenoten

Contact met leeftijdgenoten wordt door alle jongeren belangrijk gevonden. Op de vraag wat vervelend is van niet naar school gaan wordt door sommigen als een van de eerste dingen aangegeven dat het contact met leeftijdgenoten minder wordt. Naar school gaan betekent dat er bijna dagelijks automatische contacten zijn met leeftijdgenoten. Als jongeren thuis komen te zitten, vervalt dit vanzelfsprekende contact. Jongeren onderhouden de contacten soms via MSN. Sommige jongeren vinden dat hun klasgenoten 'steunend' zijn geweest tijdens het thuiszitten, ze informeren hoe het gaat. Als het langer gaat duren, wordt dat contact niet altijd vastgehouden. Voor anderen waren de contacten met leeftijdgenoten juist mede de aanleiding om niet meer naar school te gaan. Ze voelden zich gediscrimineerd en/of gepest, hadden geen echt contact met klasgenoten. Deze jongeren geven aan dat zij wel op andere manieren contacten met leeftijdgenoten hebben. Iemand heeft bijvoorbeeld enkele vaste vrienden overgehouden uit zijn oude klas waar hij wel iets mee had; iemand zit op een vrijetijdclub en heeft daar een aantal vrienden. Zij vinden school niet nodig voor de contacten met leeftijdgenoten. Contacten op school kunnen (o.a. door verschillende schoolwisselingen) oppervlakkig zijn.

Leeftijdgenoten spelen volgens de jongeren geen rol bij het terug naar school gaan. Een jongere vindt dat hij van hen geen steun nodig heeft op dat gebied. *Ze zeggen wel eens dat je beter naar school zou kunnen gaan, maar vinden dat je het zelf moet weten.* Wel ervaart deze jongere veel steun van zijn vriendin.

Anderen weten niet of vrienden/vriendinnen daarbij kunnen helpen; de een heeft niet zoveel contact met vrienden en vriendinnen. De ander heeft de ervaring dat men haar niet zo hielp met school.

De ouder vindt dat je leeftijdgenootjes ook niet met die verantwoordelijkheid mag opzadelen.

De behandelaars geven aan dat bij PIT⁵ de vriendenkring onderwerp van gesprek is. Voor veel jongeren is het een probleem dat het contact met leeftijdgenoten steeds minder wordt. In de klas zitten en 'keten' is er niet meer bij.

⁴ Het TAC was bestemd voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar (uit de regio Zuid-Holland Noord), die onder behandeling zijn of zijn geweest binnen de psychiatrie en die nog niet zo ver waren dat ze naar school of aan het werk konden. Het TAC stimuleerde, ondersteunde en begeleidde deze jongeren bij de stappen die zij nemen om terug te keren in de maatschappij en hun leven weer op te pakken.

⁵ PIT, Psychiatrische Intensieve Thuisbehandeling, is voor kinderen en jongeren die in een acute fase van een ziekte extra hulp nodig hebben om weer grip te krijgen op zichzelf en de situatie (naast een lopende behandeling bij GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen).

De behandelaars geven ook aan dat er tot voor kort het TAC was. Drie partners financierden dit, o.a. Curium. Toen Curium zich terugtrok en iets vergelijkbaars met de Leo Kannerschool is gaan doen, is dit gestopt. Voor velen is dit een frustratie. Het was voor jongeren die anders thuis zitten een goede oplossing om contacten met leeftijdgenoten te hebben en overdag iets te doen te hebben. Als jongeren thuis komen te zitten, verandert hun dag/nachtritme ook heel erg. Een behandelaar geeft aan dat jongeren, vooral ambulant behandelde jongeren, een reden moeten hebben om uit bed te komen. Hij stimuleerde dit door bijvoorbeeld 's ochtends samen af te spreken om koffie te drinken en de krant te lezen. Als er echt niets kan, moet er toch iets zijn waar jongeren heen kunnen; als een soort reactivering. De trajectbegeleider stelt de vraag of het wel zo moet zijn dat de GGZ hierin een aanbod heeft. Hij denkt dat het beter zou zijn als jongeren gewoon naar school gaan en als dat echt niet kan, je moet aansluiten bij bestaande zaken. In dit laatste geval is het wel belangrijk dat de GGZ daarbij samenwerkt met de betreffende organisatie en daardoor greep blijft houden op het traject dat moet leiden tot het weer terug naar school gaan.

Domein Gezin

Jongeren geven aan dat hun ouders voorafgaand aan het thuiszitten proberen hen te stimuleren voor school of een alternatief (werken). Ze proberen de jongeren te ondersteunen om op school te blijven, soms ook door eisen te stellen: *je moet eerst een baan hebben voor je van school mag* of te confronteren.

Veel jongeren geven aan dat het niet naar school gaan aanvankelijk tot conflicten en problemen leidt in het contact met hun ouders. Hoewel ouders wel eens boos worden, geven ze het niet op.

Ouders ondersteunen bij het 'plan' en het doel dat de jongeren voor ogen hebben. Ze informeren naar het doel in de toekomst.

Ook komt het voor dat er in de periode dat een jongere gaat spijbelen thuis veel conflicten zijn, waardoor de jongere er alleen voor staat en de jongere aangeeft geen hulp van zijn ouders te willen en het liever zelf uitzoekt.

Degenen die zich uitspreken over de steun van broertjes of zusjes geven aan dat zij daarin geen rol spelen: *maakt niets uit; heeft zat problemen van zichzelf*.

Volgens de behandelaars moet je in de behandeling per definitie iets met het gezin. Vanuit het PIT-team wil men dat er standaard ouderbegeleiding komt als een jongere thuis zit. Dit omdat ouders vaak echt niet meer weten hoe ze hun kinderen naar school kunnen krijgen. Vanuit het gezinsperspectief merkt men op:

- 1 Voor ouders is het moeilijk als hun kind altijd thuis zit;
- 2 Ouders hebben veel zorgen als ze werken, terwijl hun kind thuis zit;
- 3 Ouders raken ten einde raad en gestrest, wat veel spanningen en conflicten geeft;
- 4 Er ontstaan ook spanningen met broertjes/zusjes.

Binnen PIT is men bezig de werkwijze te veranderen waarbij men voorstelt dat een PIT'er de jongere begeleidt en er een aparte ouderbegeleider voor de ouders komt. Ook nu wordt al met ouders besproken wat zij kunnen doen

en als dat niet lukt, hoe je dat zou kunnen oplossen. Het in kaart brengen daarvan is heel belangrijk.

In sommige gevallen is het een probleem dat ouders niet meewerken aan het naar school laten gaan van een kind. Het is dan mogelijk via een kinderschermingsregel een OTS uit te spreken. Volgens behandelaars is dit in de praktijk onwerkbaar, omdat dit traject ongeveer een jaar duurt. Leerplicht zou dit veel sneller kunnen. Echter in het jaarverslag 2006/2007 van RBL Holland Rijnland wordt gemeld dat na het opstellen van een proces-verbaal door de leerplichtambtenaar het 3 tot 6 maanden duurt voordat dit wordt behandeld op een zitting.

Vanuit het onderwijs wordt aangegeven dat voor kinderen in het basisonderwijs het volgen van therapie ontwrichtend kan werken voor het gezin; als een kind een uur per dag therapie krijgt en niet naar school kan, komt het voor dat een ouder zijn/haar baan moet opzeggen om thuis te kunnen zijn voor het kind. Er is geen andere plek waar het kind overdag heen kan.

Domein behandeling

Terug gaan naar school is bij de meeste jongeren één van de doelen van het behandelplan. Tijdens de behandeling komt school/opleiding niet altijd meteen aan bod. Het gaat in eerste instantie om de problemen. *Ik heb behandeling voor mijn problemen. We hadden het niet over school. Dat vond ik maar goed zo. Nu is het wel een doel van de behandeling.*

Jongeren van de deeltijd bespreken het (terug) naar school gaan met de sociotherapeuten en er wordt op verschillende 'aan de jongeren aangepaste manieren' aan gewerkt. Iemand gaat bijvoorbeeld volgend jaar een schoolproject doen, waar ze in de deeltijd op wordt voorbereid: in haar doelen zit 'omgaan met anderen'. Een andere jongere is bezig met een schoolproject (Op de Rails). Voor een jongere is terug naar school ook een doel, maar is het (nog) niet duidelijk wanneer ze daar aan gaan werken.

Er zijn ook jongeren die PIT hebben gekregen, met als doel de terugkeer naar school. Een jongere heeft voordat zij naar de deeltijd ging PIT gekregen, maar dat hielp niet. Vanuit PIT kwam men 's middags voor een gesprekje, maar ze had liever hulp gehad op het moment dat ze naar school toe moest. Dan bleef ze namelijk in bed liggen en daarvoor had ze dan hulp kunnen gebruiken.

Volgens de ouder geeft PIT alle kansen om terug naar school te gaan, maar valt het plan in duigen als de jongere niet meewerkt.

Een ambulant behandelde jongere geeft aan dat toen hij hulp kreeg van de GGZ er is geprobeerd om hem terug naar school te krijgen. Dat is niet gelukt. Hij heeft zijn vmbo-diploma niet gehaald. Vervolgens is hij met behulp van de GGZ aan een opleiding bij het ROC begonnen, maar dat beviel niet. De opleiding sloot niet aan bij zijn interesses en was niet wat hij gedacht had. Vervolgens is hij geholpen bij het vinden van een baan.

Behandelaars van het PIT-team geven aan dat men altijd bij het naar school gaan van de cliënten is betrokken, omdat men de zorg aan huis levert. De laatste vier jaar blijkt dat jongeren die bij PIT terecht komen eigenlijk allemaal problemen hebben met het naar school gaan en er zitten veel jongeren

thuis. Het probleem komt voor bij allerlei verschillende stoornissen; bij verschillende problemen heeft men begeleide schoolgang nodig. Bij PIT is het zo dat men opnamevoorkomend werkt; cliënten hebben dan voorrang op andere wachtlijsten. Het probleem is dan soms nog niet duidelijk. De leeftijd van hun cliënten is vooral 11/12 jaar en 17/18 jaar. Bij die jongere groep worden de problemen vaak veroorzaakt door de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs.

Aan cliënten die bij de SPV'er (Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundige) komen, wordt bij binnenkomst wel altijd naar school gevraagd. Dat zit in de systematiek van de intake. Deze informatie komt veelal via de ouders. Niet naar school gaan is daarbij een criterium om voorrang te krijgen bij de acties die worden ondernomen.

De trajectbegeleider werkt eigenlijk voor de volwassen GGZ, maar krijgt regelmatig cliënten vanaf 17 jaar. Bij hen blijkt dan soms dat ze vanaf hun twaalfde jaar al geen onderwijs meer volgen.

De psycholoog vraagt bij aanvang standaard naar school en als er problemen blijken te zijn neemt zij (na toestemming van de cliënt) direct contact op met school en wacht niet eerst een teamvergadering af. Zij weet dat anderen van het team daar anders mee omgaan. De toestemming is meestal geen probleem.

Volgens de behandelaars zitten sommige jongeren als ze bij de GGZ worden aangemeld al een tijd thuis, maar soms gebeurt er tijdens de behandeling iets waardoor ze thuis komen te zitten.

Een SPV'er vult aan dat het soms wel een probleem is om contact met school te kunnen leggen, vooral als er al een hele geschiedenis aan vooraf gaat van ontevredenheid, wanhoop en machteloosheid. Vooral wanneer er gedragsproblemen spelen, voelen ouders zich daarop aangesproken. Vanuit school spelen er ook hoge verwachtingen mee ten aanzien van de behandeling.

In aanvulling hierop geeft een behandelaar aan dat het benaderen van school wel moet passen bij wat je met de jongere wil gaan doen.

Contact tussen behandelaars en school

Volgens de jongeren waarmee is gesproken, is er geen contact (geweest) tussen behandelaars en school. Bij de deeltijdbehandeling ziet men dat als een taak van de ouders; als dat niet gebeurt, doen ze er wel iets mee. Jongeren zien school en behandeling ook als twee werelden: er is geen automatische link. Hun persoonlijke problemen gaan school in principe niets aan. School kan wel onderdeel zijn van het behandelplan.

De behandelaars van het PIT-team geven aan dat er bij PIT standaard contact met school is. PIT (en PT) gaan vaak met de jongere naar school. Er wordt dan samen met de jongere en de school een plan gemaakt om de school weer op te pakken. Dat gaat dan vrij snel. Ook is PIT bezig deze lijn te versnellen: als een jongere die in behandeling is bij de GGZ thuis blijkt te zitten, zou men meteen PIT moeten inschakelen.

Bij PIT bekijkt men hoe men het voor de jongere gemakkelijker kan maken weer naar school te gaan. Bijvoorbeeld beginnen met 2 uurtjes, de thuisbegeleider kan de eerste keren samen met de jongere naar school te gaan. Dat laatste vinden jongeren soms wat raar.

In de andere teams gaat daar meer tijd overheen: als het eerst in het team

besproken moet worden, kan dat 2 tot 4 weken zijn.

De behandelaars vinden dat er op de scholen veel betrokken leraren zijn. Scholen zijn bereid mee te werken aan oplossingen, bijvoorbeeld door een aangepast rooster te maken. Ook signaleren scholen problemen en nemen dan het initiatief en adviseren een leerling hulp te gaan zoeken. Maar het is voor het onderwijs steeds moeilijker geworden: scholen worden steeds groter, er zijn veel leerlingen met gedragsproblemen.

Kennis over psychiatrische problematiek vinden behandelaars belangrijk voor het onderwijs. De kans om dit aan te dragen vanuit de GGZ is echter beperkt. Enerzijds zit men niet in ZAT-teams; anderzijds geeft een SPV'er in het kader van voorlichting les aan leerkrachten van het voortgezet onderwijs; op een onlangs gehouden bijeenkomst over psychosen waren er maar 5 van de 15 leerkrachten aanwezig.

Vanuit de behandelaars wordt aangegeven dat een schoolfobie voorrang zou moeten krijgen op alles. Daarom is het belangrijk dat er instrumenten zijn om dat snel te onderkennen. Bij Curium is een project gaande, waarbij deze instrumenten ontwikkeld worden. Ook het ZAT zou veel meer met vragenlijsten kunnen werken.

Behandelaars constateren dat er in de samenwerking GGZ – onderwijs niemand is die verantwoordelijk is om in de gaten te houden of afspraken worden nagekomen: wie de regie heeft als er schooluitval is/dreigt, is niet duidelijk. Men bepaalt in gezamenlijk overleg wat er gebeurt, maar men heeft geen zeggenschap over elkaar. Dit betekent dat er dus niemand knopen kan doorhakken. De school veronderstelt dat de GGZ dat is en omgekeerd. Vergelijk dit met volwassenen die op hun werk uitvallen: als je ziek wordt komt er direct iemand van de ARBO en binnen 6 weken moet er een plan zijn.

De behandelaars vinden het een knelpunt dat de GGZ niet vertegenwoordigd is binnen de ZAT-teams in het onderwijs. Hun rol is dan wel overgenomen door BJZ, maar daar is niet de kennis aanwezig die er bij de GGZ is. De GGZ krijgt in het huidige DBC-systeem (declaratie van diagnosebehandelcombinaties) geen geld voor zulke activiteiten. Het onderwijs signaleert dit ook als knelpunt. Het zou mogelijk moeten zijn naar behoefte iemand van de GGZ erbij te betrekken.

Vanuit het basisonderwijs wordt aangegeven dat daar heel weinig bekend is over wat de GGZ kan doen.

Vanuit leerplicht (Alphen) constateert men dat de samenwerking tussen de verschillende betrokken partijen geen vanzelfsprekendheid is, het is moeilijk scholen met de GGZ in contact te brengen. Steeds opnieuw moeten samenwerkingsafspraken vernieuwd worden. Niet alleen de samenwerking scholen – GGZ verloopt moeizaam, maar ook breder. Ook wordt leerplicht niet altijd door de school geïnformeerd dat een kind weer naar school gaat of juist weer thuis zit.

Tijdens de behandeling zou er veel meer contact moeten zijn tussen school, hulpverlening en overige betrokken partijen. Er is weinig bekend wat je van elkaar kunt verwachten. In de regio Gouda heeft de leerplichtambtenaar gevraagd om een gesprek met de GGZ, maar de GGZ weigert dat op grond van privacy. Daarbij ging het niet om privacygevoelige informatie, maar om

de vraag of een kind onderwijs zou kunnen volgen. Als ouders geen toestemming geven tot contact, kan deze vraag dus niet worden beantwoord. Volgens aanwezigen spelen er vaak ook misverstanden over de regels die er gelden voor privacy.

Vanuit VIA ziet men dat de aansluiting behandeling – onderwijs niet altijd goed verloopt. Als de behandeling is afgerond, kan een leerling vaak toch nog niet goed functioneren binnen een klas. Daaraan wordt onvoldoende aandacht besteed tijdens de hulpverlening. In de aansluiting zou het primaat langer bij 'zorg' moeten blijven liggen. Er zou nazorg vanuit de GGZ moeten zijn waardoor de overgang terug naar school wordt vergemakkelijkt. Er is ook sprake van twee verschillende culturen; vanuit het onderwijservaart men dat onderwijs voor de GGZ een aparte wereld is. De GGZ-cultuur staat ver af van de manier waarop je kinderen weer naar school zou kunnen krijgen.

Vanuit het onderwijs wordt aangegeven dat men de regievoering goed zou moeten afspreken. Na het beëindigen van de behandeling zou de ingroei in school geleidelijk moeten gaan, en ook omgekeerd. Daarin gaat veel fout.

Een school uit het voortgezet onderwijs heeft een leerlinge gehad die op was genomen vanwege suïcidaliteit. Drie dagen na terugkomst op school bleef zij weer weg. Op school wist men niet hoe men daarmee om moest gaan. Men legt het dan neer bij leerplicht en de GGZ.

School tijdens opname

Tijdens een opname hebben jongeren verschillende ervaringen met school:

- 1 De jongere gaat niet naar school en werkt in de instelling individueel. De school van herkomst stelt hiervoor materiaal beschikbaar. Er is wekelijks contact over de lesstof.
- 2 De jongere blijft tijdens opname naar de eigen school gaan.

School en behandeling gaan niet altijd samen

School en behandeling (zowel ambulant, deeltijd als bij een opname) zijn soms moeilijk te combineren omdat er conflicterende eisen worden gesteld. *Tijdens de opname had ik geen tijd voor huiswerk omdat ik na school naar groepsgesprekken moest. Daardoor liep ik op school achter. Toen dacht ik het heeft gewoon geen zin om naar school te gaan.*

Ook gelden de praktische problemen die in het begin zijn vermeld: het is lastig als er projecten zijn, je bent er de ene les wel en de andere niet; je kunt niet meedoen aan proefwerken. Daardoor kunnen leerlingen zich niet handhaven op de school.

5. Resultaten enquête

Respons

Van de 2.715 benaderde cliënten hebben uiteindelijk 267 jeugdigen (of hun ouders/verzorgers) de vragenlijst ingevuld. Dit is een respons van 10%. Van de 267 respondenten hebben 14 de vragenlijsten zo onvolledig ingevuld dat ze niet bruikbaar zijn voor de analyses. In totaal zijn de gegevens van 253 jeugdigen geanalyseerd.

Representativiteit van de respondenten

Het aantal respondenten dat is meegenomen in de analyses is 9% van de populatie van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen. Met een groep van deze omvang kunnen betrouwbare uitspraken worden gedaan op 90%-niveau. Dit wil zeggen dat bij herhalen van het onderzoek de kans dat er andere resultaten worden gevonden 10% is of dat er een foutenmarge van 10% is, ervan uitgaand dat de groep respondenten representatief is voor het cliëntenbestand van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen.

De respons per leeftijdscategorie is:

- 5 t/m 11 jaar: 4%
- 12 t/m 15 jaar: 13%
- 16 jaar en ouder: 10%.

Dit betekent dat de resultaten voor de kinderen in de basisschoolleeftijd voorzichtig moeten worden geïnterpreteerd.

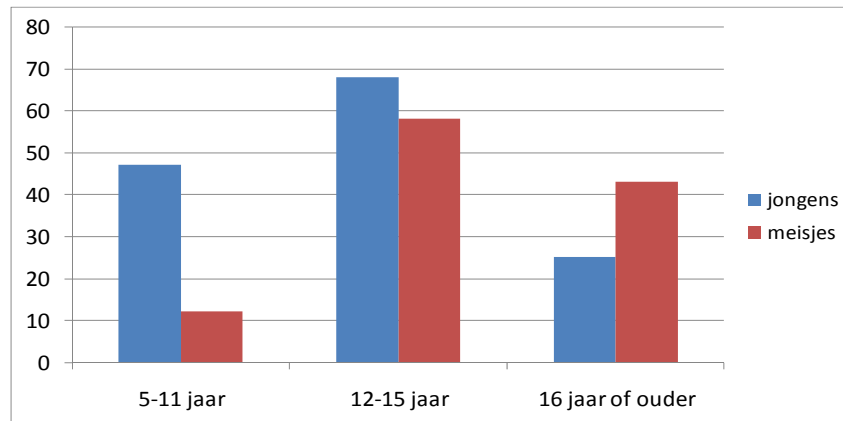
Kenmerken van de respondenten

De vragenlijst is ingevuld door 140 jongens (55%) en 113 meisjes (45%). De jeugdigen zijn tussen de 5 en 21 jaar oud en goed verdeeld over alle leeftijdscategorieën. De helft (n=126) is tussen 12 en 16 jaar, 59 jongeren zijn jonger dan 12 jaar en 68 jongeren 16 of ouder.

Het aantal jongeren verdeeld naar leeftijd en sekse is te zien in de volgende grafiek.

Figuur 1

Aantal respondenten naar geslacht en leeftijd

Als we naar de verhoudingen kijken dan zien we zowel bij de jongens als de meisjes dat de grootste groep tussen de 12 en 16 jaar is (respectievelijk 49% en 51%). Bij meisjes is 9% van de respondenten jonger dan 12 jaar en 40% 16 jaar of ouder. Bij de jongens is 34% jonger dan 12 jaar en 17% 16 jaar of ouder.

In vergelijking met het cliëntenbestand van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen zijn meisjes in de leeftijdscategorie 12 t/m 18 jaar oververtegenwoordigd in de steekproef.

Het merendeel van de jeugdigen (92%) woont bij zijn ouder(s)/verzorgers. De overige jeugdigen wonen:

- Zelfstandig (2%)
- Pleeggezin (1%)
- Leefgroep (1%)
- Familie (0.5%)
- Anders (3%)

In tabel 1 is de verdeling van de respondenten naar regio van woonplaats weergegeven. De respondenten zijn goed verdeeld over de verschillende werkgebieden van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen. De verdeling van de respondenten naar regio komt ook overeen met de verdeling van cliënten van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen naar regio.

Tabel 1 Aantal en percentage respondenten naar woonregio

Regio	n	%
Duin- en Bollenstreek	48	19
Leiden e.o.	44	17
Rijnstreek	63	25
Midden-Holland	86	34
Overig	11	4
Onbekend	1	0
Totaal	253	99

Een kwart van de jeugdigen heeft niet aangekruist welke hulp ze ontvangen van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen. De meeste respondenten krijgen ambulante hulp. Het aantal respondenten met PIT/PT al dan niet in combinatie met een van de andere vormen van hulp is in vergelijking met het cliëntenbestand hoog. Deze groep is dus oververtegenwoordigd.

Tabel 2 Ontvangen hulp/behandeling⁶

	n	%
PIT/PT	38	15
Deeltijdbehandeling Alphen	31	12
Ambulante hulp	138	55
Niet ingevuld	58	23

Aantal gedeeltelijk of volledige thuiszitters

Van de 253 respondenten

- gaan 198 respondenten voltijd naar school en hebben nog nooit volledig thuis gezeten (78%);
- gaan 18 respondenten momenteel gedeeltelijk naar school (7%) daarvan hebben er 8 voorafgaand volledig thuis gezeten (3%);
- gaan 16 respondenten momenteel niet naar school (6%);
- gaan 21 respondenten momenteel voltijd naar school maar zij hebben in de afgelopen twee jaar meer dan vier weken volledig thuis gezeten (8%).

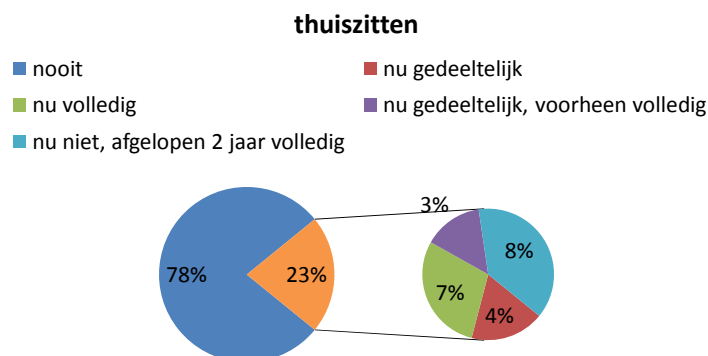
In totaal hebben er dus 55 respondenten in de afgelopen twee jaar te maken gekregen met volledig en/of gedeeltelijk thuiszitten. Dit is 22% van de respondenten. In dit hoofdstuk beschouwen we deze respondenten als 'thuiszitters'⁷.

⁶ Opvallend is dat van de 31 jeugdigen die deeltijdbehandeling in Alphen krijgen, er maar 1 is die gedeeltelijk naar school gaat, 2 gaan niet naar school en de overige 28 gaan voltijd naar school.

⁷ Door afrondingsfouten staat in figuur 2 bij het eerste bolletje 23% i.p.v. 22%.

Figuur 2

Percentage thuiszitten

Het relatief aantal gedeeltelijk en volledige thuiszitters in gelijk verdeeld over de verschillende werkgebieden van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen (zie tabel 3). Het komt relatief gezien iets minder voor in de Rijnstreek.

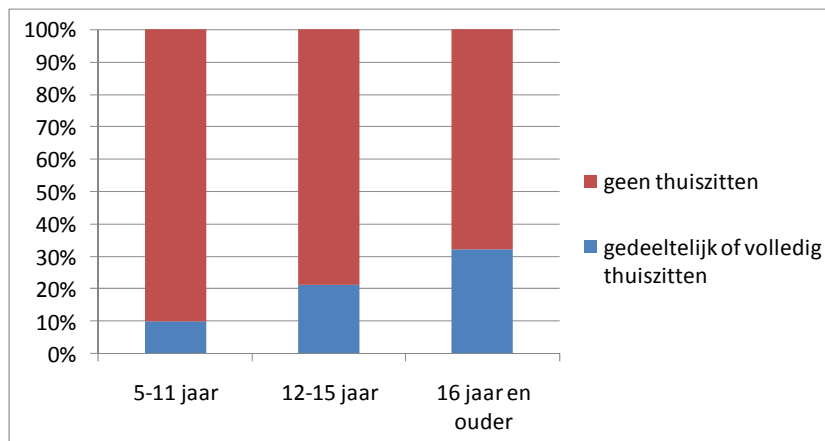
Tabel 3 Aantal en percentage thuiszitters naar regio

Regio	Aantal	Percentage
Duin- en Bollenstreek	14	29
Leidse regio	12	27
Rijnstreek	9	14
Midden-Holland	17	20
Andere regio	3	27
totaal	55	22

Er is een duidelijk onderscheid te zien tussen leeftijd en volledig thuiszitten (zie grafiek). Relatief gezien komt gedeeltelijk of volledig thuiszitten vaker voor in de leeftijdscategorieën 16 jaar of ouder (32%) en van 12 tot en met 15 jaar (21%) dan bij de respondenten jonger dan 12 (10%).

Figuur 3

Percentage thuiszitters naar leeftijd

Vormen van thuiszitten

Volledig of gedeeltelijk thuiszitten met of zonder ontheffing

Wanneer een jeugdige niet naar school kan, is het mogelijk dat er door de leerplichtambtenaar ontheffing van de leerplicht wordt gegeven. Zoals hierboven aangeven, gaan er momenteel 16 respondenten helemaal niet naar school en hebben 21 respondenten in de afgelopen 2 jaar volledig thuisgezeten. Van deze 37 respondenten hebben of hadden tien jeugdigen ontheffing van de leerplicht en 18 geen ontheffing (zie tabel 4). Een kwart weet niet of er ontheffing is of was verleend. Van de respondenten die gedeeltelijk naar school gaan weet de helft niet of ze een ontheffing van de leerplicht hebben. Ruim een derde heeft wel ontheffing en 11% niet.

Tabel 4 Vormen van thuiszitten

Vorm	Met ontheffing van de leerplicht	Zonder ontheffing	Ontheffing niet bekend
Volledig thuiszitten (n=37)	10 (27%)	18 (49%)	9 (24%)
Gedeeltelijk thuiszitten (n=18)	2 (11%)	7 (39%)	9 (50%)
Totaal (n=55)	12 (22%)	25 (45%)	18 (33%)

Contact met de leerplichtambtenaar

Als een jeugdige thuis komt te zitten van school, is het verplicht dat school een melding maakt bij de leerplicht en dat vervolgens een leerplichtambtenaar wordt ingeschakeld. De meeste respondenten hebben zelf geen contact met de leerplichtambtenaren bij het volledig thuiszitten (81%) of bij het gedeeltelijk thuiszitten (100%). Het is uit de vragenlijst niet bekend of hun ouders/verzorgers wel contact hebben met een leerplichtambtenaar.

Wijze waarop volledig thuiszitten gestart is

Van alle respondenten die volledig thuiszitten of volledig thuis hebben gezeten is dat bij 59% plotseling van de een op de andere dag gebeurd, bij 41% geleidelijk.

Duur van volledig of gedeeltelijk thuiszitten

In de tabel 5 is aangegeven hoe lang de respondenten al thuiszitten in het verleden, thuis hebben gezeten of gedeeltelijk naar school gaan. Van de huidige thuiszitters zit een derde al langer dan een half jaar thuis. Driekwart van de respondenten die in de afgelopen twee jaar hebben thuisgezeten, hebben minder dan een half jaar thuis gezeten. Van de jeugdige die momenteel gedeeltelijk naar school gaan is dit bij bijna de helft al een half jaar het geval.

Tabel 5 Duur thuiszitten in aantallen en percentages

Duur	Huidige thuiszitters		Thuiszitters afgelopen 2 jaar		Huidige gedeeltelijke thuiszitters	
	n	%	n	%	n	%
1 maand	6	38	7	33	1	6
Tussen 1 maand en een half jaar	5	31	9	43	9	50
Tussen een half jaar en een jaar	3	19	3	14	4	22
Meer dan een jaar	2	13	2	10	4	22
Totaal	16	101	21	100	18	100

Niveau van onderwijs bij volledig of gedeeltelijk thuiszitten

Van de respondenten die momenteel volledig of gedeeltelijk thuiszitten en de afgelopen twee jaar volledig hebben thuisgezeten, volgt of volgde het merendeel onderwijs op het niveau van vmbo, speciaal onderwijs en havo (zie tabel 6).

Tabel 6 Niveau van onderwijs bij volledig of gedeeltelijk thuiszitten

Niveau van onderwijs	n	%
Basis onderwijs	2	4
Vmbo	17	30
Havo	10	18
Vwo	5	9
Mbo	6	11
Special onderwijs	12	22
Praktijkschool	1	2
Anders	1	2
Onbekend	1	2
Totaal	55	100

Wanneer zijn de problemen met school begonnen

De respondenten is gevraagd of zij ooit zijn overgeplaatst naar een lager onderwijsniveau of naar het speciaal onderwijs. Bij de respondenten die nu thuiszitten of in de afgelopen twee jaar hebben thuis gezeten, is dat het geval bij 47%. Bij de jongeren die gedeeltelijk naar school is 39% ooit een niveau gezakt. Bij de respondenten die nu voltijd naar school gaan en in de

afgelopen twee jaar niet hebben thuisgezeten is dit slechts bij 15% het geval.

In tabel 7 is weergegeven vanaf wanneer de thuiszitters het moeilijk vonden om naar school te gaan. Opvallend is dat ook een kwart tot een derde van de respondenten die ouder dan 12 jaar zijn het al op de basisschool moeilijk vonden om naar school te gaan. Bij de meeste daarvan was dit in groep 7 of 8. Ook de brugklas is een jaar waarin relatief veel van de thuiszitters het voor eerst moeilijk vonden om naar school te gaan.

Tabel 7 Vanaf wanneer naar school gaan moeilijk werd gevonden door volledige thuiszitters

Tijdstip vanaf wanneer naar school gaan moeilijk werd gevonden	5-12 jaar		12-16 jaar		16 jaar en ouder		totaal
	n	%	n	%	N	%	n
basisonderwijs	4	100	5	31	4	24	13
Brugklas	Nvt		7	44	4	24	11
Verdere jaren voortgezet onderwijs	Nvt		4	25	6	35	10
mbo	Nvt		Nvt		1	6	1
anders					2	12	2
totaal	4	100	16	100	17	101	37

Redenen voor thuiszitten

Redenen voor volledig thuiszitten

De respondenten die volledig thuiszitten of de afgelopen twee jaar volledig hebben thuisgezeten (n=37), geven de volgende redenen aan voor thuiszitten (meerdere antwoorden mogelijk):

Tabel 8 Redenen voor volledig thuiszitten (n=37)⁸

Redenen voor thuiszitten	aantal	percentage
Er was op school geen begrip voor mijn problemen	15	41
Ik ben niet meer gemotiveerd voor school	14	38
Er was een negatieve sfeer in mijn klas	11	30
De andere leerlingen begrepen mijn problemen niet	10	27
Ik had geen aansluiting bij de andere leerlingen	10	27
Ik heb nergens zin in, ook niet in school	9	24
Ik ben bang en angstig om naar school te gaan	9	24
Ik kan niet uit bed komen	9	24
Ik sta op een wachtlijst om te onderzoeken welke hulp ik nodig heb en/of naar welke school ik kan	9	24
Ik werd gepest op school	8	22
De school past niet bij me	7	19
Het lukt niet om op school te komen	6	16
Ik heb teveel achterstand opgelopen om de lessen te kunnen volgen	5	14
Ik ben bang en angstig om het huis uit te gaan	4	11
Ik sta op een wachtlijst voor school	4	11
Het niveau van de opleiding is te laag voor mij	3	8
Ik kan school niet combineren met de behandeling van de GGZ	3	8

De belangrijkste redenen waarom de respondenten thuis zijn komen te zitten kunnen worden opgedeeld in drie categorieën:

- 1 Factoren met betrekking tot school
- 2 Factoren met betrekking tot de jeugdige zelf
- 3 Factoren met betrekking tot de omgang met leeftijdgenoten.

Onbegrip vanuit school voor de problemen van de jeugdigen is de meest genoemde reden voor thuiszitten. Bij bijna de helft van de thuiszitters speelt dit een rol. Ongemotiveerdheid voor school, nergens zin in hebben, angstig en bang zijn om naar school te gaan en niet uit bed kunnen komen, worden het meest frequent als factoren in de jeugdige aangegeven. Maar ook de relatie met klasgenoten en andere leerlingen speelt een belangrijke rol in het thuis komen te zitten. Bij ongeveer een kwart van de thuiszitters hebben een negatieve sfeer in de klas, onbegrip van andere leerlingen, geen aansluiting vinden bij andere leerlingen en/of gepest worden een rol gespeeld bij het thuis komen te zitten.

Daarnaast zit een kwart van de thuiszitters thuis omdat ze op een wachtlijst staan voor een andere school.

Redenen om gedeeltelijk naar school te gaan

De jeugdigen die gedeeltelijk naar school gaan (n=18) geven hiervoor verschillende redenen aan (zie tabel 9). De meest genoemde reden is dat hun persoonlijke problemen nog te groot zijn om voltijd naar school te kunnen gaan.

⁸ Respondenten die gedeeltelijk naar school gaan is niet gevraagd naar redenen voor volledig thuiszitten voorafgaand aan het gedeeltelijk thuiszitten.

Tabel 9 Redenen voor gedeeltelijk naar school (n=18)

Redenen voor gedeeltelijk naar school gaan	aantal	percentage
Problemen zijn nog te groot, kan nog niet voltijd naar school	10	56
Kan daardoor sommige vakken blijven volgen	5	28
Moet weer wennen aan een dagritme	4	22
Kan daardoor contact blijven houden met klasgenoten	3	17
Voorheen helemaal niet naar school	3	17
Gaat naar de deeltijdbehandeling en dat is niet te combineren met voltijd naar school	1	6

Drempels om terug (volledig) naar school te gaan

Aan de jeugdigen die momenteel thuiszitten (n=16) en de jeugdigen die gedeeltelijk naar school gaan (n=18) is gevraagd welke drempels zij ervaren om terug (volledig) naar school te gaan (zie tabel 10). De helft van deze jeugdigen is bang dat het weer mis zal gaan. Opvallend is dat een kwart het helemaal niet moeilijk vindt. Bij een kwart zijn de problemen nog te groot en/of is er niet genoeg hulp en ondersteuning op school.

Tabel 10 Wat is moeilijk aan terug (volledig) naar school gaan (n=34)

Wat is moeilijk aan terug naar school gaan	aantal	percentage
Ik ben bang dat het weer mis zal gaan	17	50
Vind het niet moeilijk	9	26
Ik denk dat mijn persoonlijke problemen nog te groot zijn	9	26
Er is niet genoeg hulp en ondersteuning op school	9	26
Anders	9	26
Ik heb een grote achterstand opgelopen	8	24
Weet niet wat ik aan mijn klas moet vertellen als ik terug ga	5	15
Ik bang dat mijn klasgenoten het niet zullen begrijpen	5	15
(Volledig) naar school gaan is moeilijk te combineren met mijn behandeling	2	6

Van de jeugdigen die momenteel volledig thuiszitten, wil 64% graag weer naar school, 21% niet en 21% weet het niet. De meesten willen graag terug naar dezelfde school (71%), 21% niet en 7% weet het niet.

Alternatieven voor thuiszitten

Alternatieven voor thuiszitten

In de onderstaande tabel is de tijdbesteding van de respondenten in de tijd dat ze normaal naar school gaan weergegeven. De respondenten is gevraagd wat ze doen nu ze niet (of gedeeltelijk) naar school gaan. In de tabel zijn de antwoorden van de huidige thuiszitters (n=16), de respondenten die de afgelopen twee jaar hebben thuisgezeten (n=21) en de respondenten die momenteel gedeeltelijk naar school gaan samen genomen (n=18). Opvallend is dat bijna de helft van deze jeugdigen niks doen als ze thuiszitten. Ongeveer een derde zit vrijwel de hele dag achter de computer en/of ligt een groot deel van de tijd in bed. Slechts een beperkt deel van deze jeugdigen heeft een alternatieve tijdsbesteding.

Tabel 11 Tijdsbesteding van de respondenten bij gedeeltelijk of volledig thuiszitten (n=55)

Tijdsbesteding	aantal	percentage
Ik doe niks. Ik zit (de hele dag) thuis.	23	42
Ik zit vrijwel de hele dag achter de computer te gamen of internetten	17	31
Ik lig een groot deel van mijn tijd in bed.	16	29
Ik ben opgenomen in een kliniek of instelling	11	20
Ik besteed veel tijd aan mijn vrienden/vriendinnen	9	16
Ik doe huiswerk/werk voor school	6	11
Ik heb een bijbaantje	5	9
Ik doe vrijwilligerswerk	5	9
Ik hang rond op straat.	5	9
Mijn ouders geven mij onderwijs	4	7
Ik blow	4	7
Ik besteed tijd aan mijn hobby's	3	5
Ik krijg thuis individueel les	3	5
Ik zit op een project om terug naar school te gaan	2	4
Ik ga naar de deeltijdbehandeling in Alphen aan den Rijn	2	4
Ik ga naar een georganiseerde dagbesteding	2	4
Ik volg een cursus	2	4
Anders	2	4
Ik werk een aantal dagen	1	2

Voor jeugdigen is het belangrijk om contact te hebben met leeftijdgenoten. Er is daarom gevraagd of ze deelnemen aan activiteiten van een sportclub of een vereniging. De helft van de jeugdigen die nu of in de afgelopen twee jaar hebben thuis gezeten of gedeeltelijk naar school gaan, is geen lid van een sportclub of vereniging en 9% neemt minder dan een keer per week aan activiteiten van een sportclub of een vereniging.

Activiteiten van een sportclub of een vereniging

Tabel 12 Deelname aan activiteiten van een sportclub of een vereniging door gedeeltelijk of volledige thuiszitters (n=55)

Frequentie van deelname	aantal	percentage
Nooit, geen lid	29	53
Minder dan een keer per week	5	9
Een keer per week	8	15
Twee keer per week	4	7
Meer dan twee per week	5	9

Hulpbronnen tijdens thuiszitten

Ouders zijn de belangrijkste hulpbron voor jeugdige die (gedeeltelijk) thuiszitten (zie tabel 13). Ongeveer de helft krijgt ook hulp van de GGZ. Opvallend is dat relatief weinig jongeren hulp krijgen van iemand van school tijdens het (gedeeltelijk) thuiszitten.

Tabel 13 Hulp tijdens volledig of gedeeltelijk thuiszitten (n=55)

Hulp	aantal	percentage
Ouders	31	56
Iemand van GGZ ⁹	26	47
Iemand anders	14	25
Krijgt geen hulp	11	20
Iemand van jeugdzorg	6	11
Vrienden/vriendinnen	5	11
Leerkracht, docent, mentor van school	4	7
Iemand van leerplicht	2	4
Iemand anders van school	1	2
Gezinsvoogd	1	2

De jeugdigen die in de afgelopen twee jaar volledig thuis hebben gezeten, geven ook aan dat ouders de belangrijkste hulp zijn geweest bij het weer naar school gaan (zie tabel 14). De helft geeft aan dat de GGZ een hulpbron is geweest en ruim een derde school.

Tabel 14 Hulp bij weer naar school gaan (n=21)

Hulp	aantal	percentage
Ouders	15	71
Iemand van GGZ	10	48
Leerkracht, docent, mentor van school	8	38
Krijgt geen hulp	4	19
Vrienden/vriendinnen	4	19
Iemand anders van school	3	14
Iemand van jeugdzorg	2	10
Iemand van leerplicht	1	5
Gezinsvoogd	1	5

Beslissing terug naar school of gedeeltelijk naar school

De beslissing om terug naar school te gaan is bij ongeveer de helft van de jongeren door hun ouders/verzorgers genomen (zie tabel 15). Een kwart heeft zelf de beslissing genomen en bij een derde heeft de GGZ (mede) deze beslissing genomen. Bij de jongeren die gedeeltelijk naar school gaan, zijn het ook de jongeren zelf, hun ouders en/of de GGZ die de beslissing heeft genomen om naar gedeeltelijk naar school te gaan. In deze groep hebben er echter meer jongeren (mee)beslist dan in de groep die terug naar school is gegaan.

Tabel 15 Wie heeft beslist terug naar school of gedeeltelijk naar school

Beslisser	Naar school (n=21)		Gedeeltelijk naar school (n=18)	
Ik zelf	5	24	9	50
Mijn ouders	9	43	9	50
Iemand van school	6	29	4	22
Iemand van GGZ	7	33	8	44
Iemand van leerplicht	1	5	0	0
Een overleg van verschillende mensen	3	14	3	17
Weet ik niet	0	0	1	6
Anders	4	19	0	0

⁹ In de vragenlijst wordt steeds gesproken over GGZ; aangezien het soms voorkomt dat cliënten voorafgaand aan de behandeling door GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen al andere GGZ-hulp hebben gehad, of een periode worden opgenomen, is het mogelijk dat het bij de antwoorden soms om een andere GGZ-instelling gaat.

Rol van GGZ bij thuiszitten

Contact met GGZ bij thuiszitten

Van de volledige thuiszitters had 62% al contact met de GGZ op het moment dat ze volledig thuis kwamen te zitten. Bij de andere thuiszitters is de GGZ pas ingeschakeld toen ze al thuis zaten. Zoals hierboven al vermeld is, is bij een deel van de jeugdigen de beslissing om gedeeltelijk naar school te gaan of om terug naar school te gaan (mede) genomen door de GGZ. Ook wordt bij een deel van de thuiszitters de GGZ ook als hulpbron bij het thuiszitten ervaren.

(Terug) naar school als behandeldoel

Alle respondenten is gevraagd of naar school gaan of terug naar school gaan een behandeldoel is (zie tabel 16). Een aantal zaken vallen op. Naar school gaan is vooral een behandeldoel bij jeugdigen die thuis komen te zitten of gedeeltelijk naar school gaan. Maar ook bij ongeveer een kwart van de jongeren die niet naar school gaan is het een behandeldoel. Bij driekwart is het geen behandeldoel. Een kwart van de jongeren die gedeeltelijk naar school gaan, weet niet of naar school gaan een behandeldoel is.

Tabel 16 Terug naar school als behandeldoel

Naar school behandel- doel	Nooit thuisgezeten		Huidige thuiszitters		Thuiszitters afgelopen 2 jaar		Huidige gedeeltelijke thuiszitters	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ja	52	26	11	69	10	48	10	56
Nee	125	63	4	25	7	33	3	17
Weet niet	18	9	0		3	14	4	22
Niet ingevuld	3	2	1	6	1	5	1	6
Totaal	198	100	16	100	21	100	18	101

Contact van GGZ behandelaar met school

De behandelaar van GGZ heeft niet standaard contact met de school van de cliënten. Bij ongeveer de helft van de respondenten die naar school gaan is er geen contact en een kwart weet niet of dat zo is. Maar ook bij jongeren die thuiszitten of gedeeltelijk naar school gaan is er slechts in een kwart tot de helft van de gevallen contact met school (zie tabel 17).

Tabel 17 Contact tussen GGZ en school

Contact GGZ met school	Nooit thuisgezeten		Huidige thuiszitters		Thuiszitters afgelopen 2 jaar		Huidige gedeeltelijke thuiszitters	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ja	36	18	4	25	11	52	5	28
Nee	109	55	8	50	7	32	6	33
Weet niet	46	23	3	19	2	10	5	28
Niet ingevuld	6	3	1	6	1	5	2	11
totaal	8	99	16	100	21	100	18	100

Rol van ouders bij thuiszitten

Zoals al eerder is aangegeven spelen ouders een van belangrijkste rollen zowel als hulpbron bij het thuiszitten, bij de beslissing om terug of gedeelte-

lijk naar te school en bij het gedeeltelijk of terug naar school gaan. De meeste ouders onderhouden dan ook contacten met school (zie tabel 18). Dit is echter niet het geval bij de huidige thuiszitters. Bij tweederde hebben ouders geen contact met de voormalige school van hun kind.

Tabel 18 Contact tussen ouders en school

Contact ouders met school	Nooit thuisgezeten		Huidige thuiszitters		Thuiszitters afgelopen 2 jaar	Huidige gedeeltelijke thuiszitters		
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ja	166	84	3	19	16	76	15	83
Nee	15	8	11	69	4	19	0	0
Weet niet	15	8	1	6	0	0	2	11
Niet ingevuld	2	1	1	6	1	5	1	6
totaal	198	101	16	100	21	100	18	100

Rol van school bij thuiszitten

Ondersteuning van school bij jongeren die nog nooit hebben thuisgezeten
Aan de respondenten die naar school gaan en nooit hebben thuisgezeten, is gevraagd of er op school iets extra's wordt gedaan om te zorgen dat het goed gaat met hen op school; 36% geeft aan dat dit niet het geval is, 21% weet het niet en 43% geeft aan dat dit wel het geval.

De extra ondersteuning die school biedt is erg verschillend:

- Aanpassingen van lessen aan problematiek/stoornis jeugdige
- Aanvragen rugzakje
- Specifiek overleg over jeugdigen met problemen
- Extra contact met ouders en hulpverleners
- Extra uitleg/tijd
- Individuele gesprekken, extra aandacht van mentor, gesprekken met vertrouwenspersoon, gesprekken met schoolmaatschappelijk werk
- Ambulante begeleiding
- Andere school zoeken
- Bijles of ondersteuningsles
- Extra begeleiding
- Af en toe een dagje thuis om op te laden
- Specifieke aanpak

Uit de beschrijvingen blijkt dat het vaak om extra ondersteuning gaat bij jeugdigen met een specifieke stoornis, zoals stoornissen in het autisme spectrum en specifieke leerproblemen.

Aan de volledige thuiszitters (nu of in de afgelopen twee jaar) is gevraagd welke ondersteuning school heeft geboden om te voorkomen dat ze thuis kwamen te zitten (zie tabel 19). Bij bijna de helft van deze jeugdigen heeft school geen specifieke acties ondernomen. Bij een derde van de volledige thuiszitters zijn er gesprekken gevoerd met de jeugdige en/of zijn ouders. Tijdens het volledig thuiszitten is er in een beperkt aantal gevallen contact tussen school en thuiszitters door een mentor en/of directeur (zie tabel 20). Bijna de helft van de volledige thuiszitters heeft contact met klasgenoten via de computer en bijna een kwart ziet hun klasgenoten nog. Klasgenoten zijn dus belangrijke spelers om de binding met school te houden. Bij een derde

van de volledige thuiszitters heeft tijdens het thuiszitten helemaal geen contact met school.

Tabel 19 Ondersteuning van school om te zorgen dat jeugdige niet volledig thuis kwam te zitten
(n=37)

Ondersteuning van school	aantal	percentage
Niks	15	41
Er zijn gesprekken gevoerd met de jeugdige	12	32
Er zijn gesprekken met de ouders gevoerd	12	32
Extra hulp van school gekregen	7	19
Aangepast programma van school gekregen	6	16
Anders	6	16
De school heeft overlegd met de behandelaar van GGZ	4	11
De school heeft doorverwezen naar de GGZ	3	8

Tabel 20 Contact met school tijdens volledig thuiszitten (n=37)

Contact met school	aantal	percentage
Met klasgenoten via computer	15	41
Geen	11	30
Ziet klasgenoten nog	8	22
Via de mentor van school	6	17
Via iemand van school maar niet directeur of mentor	5	14
Doet mee aan schoolfeesten, excursies en schoolreisjes	1	3
Via de directeur van school	1	3

Waardering van school

Alle respondenten is gevraagd aan te geven hoe belangrijk zij school vinden op een 10-puntsschaal. De gemiddelden van de onderscheiden groepen liggen niet ver uit elkaar, namelijk tussen de 7.2 en de 8.5. De huidige thuiszitters scoren het laagste met 7.2 en de voormalige thuiszitters het hoogst met een 8.5. Bij de huidige thuiszitters zijn er een aantal die school helemaal niet belangrijk vinden.

Tabel 21 Belang van school op een 10-puntsschaal in percentages en gemiddelde

groep	1 (niet belang- lang- rijk)	2	3	4	5	6	7	8	9	10 (be- lang- rijk)	M
Schoolgaand (n=198)	1	0	2	2	8	7	15	23	21	21	7.9
Huidige thuiszitters (n=16)	13	0	0	0	13	7	7	13	20	27	7.2
Voormalige thuiszitters (n=21)	0	0	0	0	0	11	11	26	21	32	8.5
Gedeeltelijk naar school (n=18)	0	0	0	0	12	12	18	18	24	18	7.8

6. Samenvatting en conclusies

Het langdurig geheel of gedeeltelijk niet naar school gaan heeft leerachterstand tot gevolg en vaak ook een beperkt contact met leeftijdgenoten. Tijdelijk wordt heel beperkt geparticipeerd in de samenleving. Er kan terugval in schoolniveau of zelfs schooluitval ontstaan. Ook voor kinderen met problemen is het van groot belang dat zij naar school gaan en daarmee werken aan een toekomstperspectief. Hoe eerder kan worden ingegrepen bij schoolverzuim, hoe groter de kans is dat begeleiding effect heeft en problemen niet verergeren.

In deze paragraaf worden de onderzoeksresultaten besproken aan de hand gestelde onderzoeksvragen.

1. Hoeveel cliënten van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen gaan langdurig niet naar school?

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat 22% van de respondenten in de afgelopen twee jaar met volledig of gedeeltelijk thuiszitten te maken heeft gehad. Zoals in de inleiding is aangegeven, gaat het hierbij om leerplichtige cliënten die in die periode meer dan vier lesweken niet of gedeeltelijk naar school zijn gegaan. Het betreft zowel cliënten met als zonder ontheffing van de leerplicht. Van het totaal aantal cliënten zit 18% volledig thuis.

Aangezien het betrouwbaarheidsniveau 90% bedraagt, kan daarom worden geconcludeerd dat het percentage thuiszitters van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen aanzienlijk hoger lijkt te zijn dan de landelijk circulerende cijfers en cijfers uit de regio van minder dan 1%, zelfs als alleen wordt gekeken naar cliënten zonder ontheffing. Wanneer de respondenten een representatieve afspiegeling zouden vormen van de totale populatie, zou het betekenen dat het aantal thuiszitters, volgens de hier gehanteerde definitie, mogelijk ligt tussen 330 en 880.

Het is niet mogelijk dit percentage af te zetten tegen het aantal geregistreerde thuiszitters door de GGZ zelf. De gegevens worden wel in het dossier van de jeugdige genoteerd. Cijfers op geaggregeerd niveau zijn echter niet voorhanden.

Een schatting maken op basis van landelijke cijfers is ook niet mogelijk. Bij andere GGZ-instellingen is dit nog niet eerder onderzocht. Het lijkt in ieder geval aanzienlijk hoger dan de landelijke cijfers over alle kinderen.

Uit de enquête blijkt verder dat het aantal thuiszitters ouder dan 12 jaar relatief hoger is dan dat tussen 5 en 11 jaar. Het komt zelfs vijf tot zes keer zo vaak voor. Daaruit kan (voorzichtig) geconcludeerd worden dat binnen GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen het probleem van thuiszitten vooral bestaat binnen de groep cliënten van 12 jaar en ouder. Doordat de respons in die leeftijdscategorie echter relatief laag is, zou dit beeld vertekend kunnen zijn. Overigens zijn deze gegevens wel in overeenstemming met die uit het jaarverslag CTVS schooljaar 2007-2008. Zowel in de regio Midden-Holland als Rijnstreek is de grootste groep leerlingen bij aanmelding 13-16 jaar.

2. Welke vormen van thuiszitten komen voor?

Van de jeugdigen die thuiszitten, zijn er jeugdigen die helemaal niet naar school gaan en jeugdigen die gedeeltelijk naar school gaan. In beide gevallen is dat mogelijk met en zonder ontheffing van de leerplicht. Er zijn dus vier verschillende vormen van thuiszitten te onderscheiden.

Opvallend is dat een kwart tot een derde van de respondenten die ouder dan 12 jaar is, heeft aangegeven dat zij het op de basisschool al moeilijk vonden naar school te gaan, meestal in groep 7 of 8. Daarnaast wordt ook de brugklas als startpunt aangegeven.

Vaak duurt het thuiszitten langer dan een half jaar. Van de respondenten die nu thuiszitten of in de afgelopen twee jaar hebben thuis gezeten, gebeurde dit bij ruim de helft tijdens het behandeltraject. Dit betekent dat de GGZ dan nog mogelijkheden heeft dit proces bij te sturen. Bij meer dan de helft van de respondenten gebeurde het volledig thuiszitten van de ene op de andere dag, bij de overigen ging dit geleidelijk.

Opvallend is dat 22% van de groep thuiszitters een ontheffing zegt te hebben en 33% niet weet of er een ontheffing is gegeven. Dit betekent dat er een groep jeugdigen bestaat die niet onder de definitie van thuiszitten valt die in andere onderzoeken gangbaar is, namelijk de groep met een ontheffing. De mogelijkheid bestaat dat er bij deze groep cliënten (te) weinig aandacht bestaat voor het (volledig) teruggaan naar school: wanneer men bij leerplicht en het onderwijs weet dat er GGZ-hulp wordt gegeven, kan het zijn dat er op schoolgebied een pas op de plaats wordt gemaakt. (Zie de citaten uit de focusgesprekken op pag. 15.)

Uit de *focusgesprekken* blijkt dat er bij de jeugdigen die niet of gedeeltelijk naar school gaan veel verschillende manieren zijn waarop er wordt gewerkt aan het weer terug naar school gaan. Er zijn jeugdigen die thuis zitten en waarbij men op zoek is naar een geschikte school, jongeren die op een wachtlijst staan van een school, jongeren die in een project zitten dat zich tot doel heeft dat zij weer naar school gaan, jongeren die deeltijdbehandeling krijgen in Alphen en daar voorbereid worden op het weer gedeeltelijk naar school gaan, of weer voltijd naar school gaan (al dan niet d.m.v. een project als bv. Herstart).

3. Wat zijn de redenen waarom kinderen en jongeren niet naar school gaan en welke belemmeringen voorkomen dat kinderen en jongeren terug instromen in het onderwijs?

Er zijn veel verschillende redenen waarom jeugdigen helemaal niet naar school gaan. Deze hebben zowel te maken met factoren binnen het domein school, het persoonlijk functioneren, de contacten met leeftijdgenootjes en in mindere mate het domein behandeling.

Onbegrip vanuit school voor de problemen van de jeugdigen is de meest genoemde reden voor thuiszitten. Bij bijna de helft van de thuiszitters speelt dit een rol. Ook zit een kwart van de thuiszitters thuis omdat ze op een wachtlijst staan voor een andere school.

Ongemotiveerdheid voor school, nergens zin in hebben, angstig en bang zijn om naar school te gaan en niet uit bed kunnen komen, worden het meest frequent als factoren in de jeugdige aangegeven. Maar ook de relatie

met klasgenoten en andere leerlingen speelt een belangrijke rol in het thuis komen te zitten. Bij ongeveer een kwart van de thuiszitters hebben een negatieve sfeer in de klas, onbegrip van andere leerlingen, geen aansluiting vinden bij andere leerlingen en/of gepest worden een rol gespeeld bij het thuis komen te zitten. Voor enkele jeugdigen is school niet te combineren met de behandeling van de GGZ (8%). Medicijngebruik is nooit genoemd als belemmerende factor voor het niet naar school gaan.

Kinderen en jongeren die gedeeltelijk naar school gaan geven daarvoor ook verschillende redenen aan. De meest genoemde reden is dat hun persoonlijke problemen nog te groot zijn om voltijd naar school te kunnen gaan (56%). Positief aan het gedeeltelijk naar school gaan is dat het daardoor mogelijk is sommige vakken te blijven volgen (28%), ze kunnen wennen aan een dagritme (22%), en zij kunnen contact houden met klasgenoten (17%). Op het domein behandeling geeft 1 respondent (6%) aan dat de deeltijdbehandling niet te combineren is voltijds naar school gaan.

Aan de respondenten die ten tijde van het onderzoek niet of slechts gedeeltelijk naar school gaan, is gevraagd naar de redenen die het moeilijk maken weer (volledig) terug te gaan naar school. Uit de resultaten blijkt dat de helft van respondenten bang is dat het op school weer mis zal gaan en uit de focusgesprekken blijkt ook dat het inderdaad vaak weer mis gaat. Daarentegen is er ook een kwart dat zegt het niet moeilijk te vinden.

De concrete redenen die een drempel zouden kunnen vormen, vallen binnen de domeinen school, persoonlijk functioneren, leeftijdgenoten en behandeling. Een kwart vindt de hulp en ondersteuning op school onvoldoende en eveneens een kwart vindt het moeilijk dat er een grote achterstand is opgelopen. Een kwart geeft aan dat de persoonlijke problemen nog te groot zijn. Vijftien procent van de jeugdigen geeft aan niet te weten wat ze aan hun medeleerlingen moeten vertellen als ze weer naar school teruggaan en eveneens 15% is bang dat hun klasgenootjes het niet zullen begrijpen. In een enkel geval is het naar school gaan moeilijk te combineren met de behandeling (6%).

Een ander probleem is dat kinderen die via Herstart naar een cluster 4-school¹⁰ gaan, vaak thuis komen te zitten. Op hun oude school zijn ze niet meer welkom en voor cluster 4 is een wachtlijst. Ook komt het voor dat ze thuis komen te zitten, omdat ze niet op de Rebound terecht kunnen, gezien de specifieke criteria die daarvoor worden gesteld.

Een soortgelijk probleem speelt bij Op de Rails: als een leerling het traject heeft doorlopen en daar bijvoorbeeld in maart mee klaar is, moet het wachten tot augustus voordat hij weer kan instromen op de beoogde school. In de tussentijd kan hij of zij nergens terecht.

In de enquête is ook gevraagd naar de hulpbronnen tijdens het thuiszitten. Daarbij is het opvallend dat er in de periode van het niet of gedeeltelijk naar

¹⁰ De scholen voor speciaal onderwijs zijn verdeeld in vier clusters. Onder cluster 4 vallen de scholen voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen, langdurig psychisch zieken en onderwijs aan kinderen in scholen die verbonden zijn aan pedologische instituten.

school gaan bij ruim 90% van de thuiszittende respondenten geen hulp wordt gegeven vanuit school en dat er slechts bij 1 respondent (2%) iemand van leerplicht is genoemd.

Dit sluit aan bij de gegevens uit de focusgesprekken met de jongeren, maar niet met die van onderwijs/leerplicht. Er is een groot verschil in beleving tussen leerlingen en docenten/mentoren. Deze laatste categorie geeft aan dat er wel degelijk zorg besteed wordt om thuiszitten te voorkomen. Voor alle jeugdigen met problemen is er het ZAT en vanuit leerplicht bestaat er een zorgtaak ten aanzien van leerlingen die niet meer naar school gaan.

Ook blijkt uit de enquête dat het bij de jeugdigen die op dit moment niet of gedeeltelijk naar school gaan, niet standaard is dat er contacten bestaan tussen de behandelaar van de GGZ en de school. Het lijkt erop dat dit slechts bij een kwart van de thuiszitters het geval is.

Dit sluit aan bij de informatie vanuit het onderwijs en de behandelaars, waar de samenwerking tussen school en GGZ naar voren komt als belangrijk knelpunt. Ook blijkt er in het onderwijs geen protocol te bestaan hoe men jongeren moet begeleiden die terug naar school gaan.

De jongeren waarmee is gesproken hebben in tegenstelling tot de respondenten meestal positievere ervaringen met de contacten tussen school en behandelaars, behalve wanneer zij door een ontheffing van de leerplicht niet meer naar school gaan.

Een andere belangrijke conclusie is dat ouders de belangrijkste hulpbron zijn voor jeugdigen die (gedeeltelijk) thuis zitten. Ook wordt de beslissing om weer terug te gaan naar school, in ongeveer de helft van de gevallen door de ouders genomen. Als daarbij wordt bedacht dat er (in tegenstelling tot ouders van jeugdigen die naar school gaan) juist weinig contact is tussen school en ouders van de huidige thuiszitters, dan wordt hiermee een belangrijk knelpunt blootgelegd.

4. Welke alternatieven worden er geboden?

Omdat het belangrijk is dat jeugdigen die niet naar school gaan een zinvolle dagbesteding hebben, contacten kunnen onderhouden met leeftijdgenootjes, en actief blijven deelnemen aan de samenleving, is geprobeerd inzicht te krijgen in de tijdsbesteding van de kinderen en jongeren die volledig of gedeeltelijk thuiszitten. Op de vraag naar hun dagbesteding was het mogelijk meerdere antwoorden aan te kruisen.

Er bestaan verschillende zinvolle alternatieve dagbestedingen, maar daar wordt slechts beperkt gebruik van gemaakt. Enkele respondenten gaan naar de deeltijdbehandeling in Alphen aan den Rijn, zitten op een project om terug naar school te gaan of gaan naar een georganiseerde dagbesteding. In vergelijking met het aantal projecten dat er in de betrokken regio's bestaat, is het aantal jeugdigen dat hiervan gebruik maakt (4%) echter bijzonder klein.

Een schokkende conclusie is dan ook dat een groot deel van de respondenten (42%) aangeeft de hele dag thuis te zitten zonder activiteiten te ontplooiën. Een groot deel brengt de hele dag door achter de computer of ligt een groot deel van de dag in bed. Daarnaast is er een klein aantal dat aangeeft op straat rond te hangen.

Een klein aantal thuiszitters besteedt thuis nog tijd aan schoolgerelateerde

activiteiten. Een aantal geeft aan huiswerk te maken voor school. Dit aantal is echter zo gering (absoluut 6), dat dit alleen verklaard kan worden door de jeugdigen die gedeeltelijk naar school gaan (absoluut 18). Kennelijk wordt er vanuit het onderwijs geen leerstof meegeven aan jongeren voor thuis zodra zij niet meer naar school gaan.

Interessant is dat ook ouders soms een rol spelen bij het bijhouden van de leerstof. Hoewel het om een klein percentage gaat (7%) zijn er ouders die onderwijs geven aan hun kinderen als zij niet naar school gaan. Ook krijgt een aantal jeugdigen thuis individueel les (5%).

Naast schoolgerelateerde activiteiten is er een beperkt aantal jeugdigen die hun tijd zinvol besteden doordat zij een bijbaantje (9%) of een baan (1%) hebben, vrijwilligerswerk doen (9%), tijd aan een hobby besteden (5%), of een cursus volgen (4%).

Om zicht te krijgen of er sprake is van structurele activiteiten waarbij contacten met leeftijdgenoten kunnen worden onderhouden is gevraagd naar de deelname aan sportclubs of verenigingen. Uit de resultaten blijkt het merendeel van de jeugdigen die niet of gedeeltelijk naar school gaan geen lid zijn of wel lid maar minder dan eens per week aan activiteiten daarvan deelnemen. Dit betekent dat ruim 60% van de thuiszitters buiten de school weinig mogelijkheden heeft tot het structureel in contact komen met leeftijdgenootjes.

5. Welke gevolgen heeft het langdurig thuiszitten op de ontwikkeling van de jeugdigen en de effectiviteit van de behandeling vanuit het perspectief van de jongeren, de behandelaars, de ouders en het onderwijs (incl. leerplicht)?

In de *focusgesprekken* met de jongeren, de ouder en de behandelaars blijkt dat jongeren het in eerste instantie meestal niet erg vinden om niet naar school te gaan omdat de psychische problemen op dat moment erg op de voorgrond staan, er conflicten spelen op school of omdat men de schoolkeuze verkeerd vindt. Dit verandert vaak in de loop van de tijd. Sommige jongeren beseffen al snel en anderen beseffen achteraf hoe belangrijk school voor hen is op allerlei gebieden.

Het langdurig niet naar school gaan, heeft niet alleen invloed op het domein school, maar ook op het domein persoonlijk functioneren, contacten met leeftijdgenootjes, het gezin en de behandeling. Niet naar school gaan beïnvloedt het gehele ontwikkelingsverloop, inclusief de ontwikkeling van de psychische problematiek, de gezinsdynamiek, de sociale contacten en het arbeidsperspectief van een kind of jongere.

Kortom: het langdurig niet of gedeeltelijk naar school gaan betekent niet alleen een periode geen onderwijs kunnen volgen en daarmee een bepaalde periode geen leerstof op kunnen nemen van het schoolcurriculum. Het betekent een breuk in het meedoen aan de samenleving die ook niet altijd meer hersteld kan worden en zelfs kan leiden tot marginalisering.

Domein school (cq arbeidsperspectief)

Uit de focusgesprekken is naar voren gekomen dat door de achterstand in de leerstof en het schoolsysteem jongeren al na een relatief korte periode van thuiszitten toch het schooljaar moeten overdoen of zelfs afzakken naar

een lager niveau onderwijs. In de enquête wordt dit gegeven ondersteund doordat bij de respondenten die naar school gaan en in de afgelopen twee jaar niet hebben thuisgezeten 15% ooit is overgeplaatst naar een lager niveau, terwijl dit respectievelijk 47% en 39% bedraagt voor de volledige thuiszitters en gedeeltelijk thuiszitters.

Eveneens wordt door jongeren aangegeven in de focusgesprekken dat wanneer de periode van het niet naar school gaan lang duurt, het moeilijk is om weer terug te stromen naar het reguliere onderwijs, omdat zij enkele jaren ouder zijn dan de klasgenootjes. Er is dan wel aansluiting op leergebied, maar niet op sociaal-emotioneel gebied; jongeren kiezen dan een alternatieve leerroute (bv. ROC, cursussen) of gaan werken.

Jongeren die niet meer naar het onderwijs terugkeren en gaan werken, zijn gedwongen laaggekwalificeerd werk te gaan doen dat weinig verdient. Het behalen van een startkwalificatie is dan een gepasseerd station.

Domein gezin

Jongeren geven aan in het begin vaak conflicten te krijgen met hun ouders over het niet naar school gaan. Meestal gaat dit later beter en zijn ouders juist hun belangrijkste steun. Hun ouders geven het niet op. Uit het focusgesprek met de behandelaars blijkt dat men van mening is dat er altijd ook hulp moet komen voor ouders als jeugdigen thuis zitten gezien de moeilijke situatie en de spanningen en de stress die dit in het gezin oplevert.

Kinderen die thuis komen te zitten kunnen het gezinsfunctioneren ontwrichten: wanneer de ouders beiden werken, moet geregeld worden dat er iemand thuis blijft om voor het kind te zorgen, aangezien er geen andere plek is waar het overdag heen kan. Maar ook voor ouders van jongeren met bijvoorbeeld depressieve klachten kan het moeilijk zijn hen overdag alleen te laten.

Domein leeftijdgenootjes

Veel jongeren uit de focusgesprekken noemen als eerste nadeel van het thuiszitten het gebrek aan contacten met leeftijdgenootjes. Als het niet naar school gaan langer duurt, wordt het moeilijk om de contacten met klasgenootjes te onderhouden. Uit de enquête blijkt dat de jeugdigen die niet naar school gaan in meer dan de helft van de gevallen ook niet naar een sportclub of vereniging gaan. Bij de dagbesteding is slechts door 16% aangegeven dat men veel tijd besteed aan vriendschappen.

Juist voor adolescenten en jongvolwassenen zijn de contacten met leeftijdgenootjes van cruciaal belang voor hun ontwikkeling. Dit aspect verdient des te meer aandacht aangezien ook is gebleken dat veel jongeren juist door de problemen in de omgang met leeftijdgenootjes op school afhaken en/of er tegenop zien weer terug te gaan naar school.

Domein persoonlijk functioneren en behandeling

In alle focusgesprekken komt naar voren dat het niet naar school gaan een negatief effect heeft op het persoonlijk functioneren. Er is geen dagbesteding en dagstructuur en daar knap je niet van op. Als een jongere depressief is, wordt hij/zij van het thuiszitten alleen maar depressiever. Behandelaars

en de ouder constateren dat het ongemerkt steeds moeilijker wordt om de aansluiting bij het gewone leven weer te vinden.

6. Welke mogelijkheden zijn er om thuiszitten te voorkomen/verminderen vanuit het perspectief van jongeren, behandelaars, ouders en onderwijs/leerplicht?

Uit de enquête blijkt dat er voor jongeren die het onderwijs zijn blijven volgen in iets minder dan de helft van de gevallen extra ondersteuning wordt geboden door school. Deze ondersteuning is zeer divers, wat ook te verwachten is omdat het om maatwerk gaat.

Opvallend is echter dat bij de thuiszitters blijkt dat er in de helft van de gevallen *geen* specifieke acties zijn ondernomen door school. De meest voor de hand liggende manieren om te voorkomen dat een leerling uitvalt op school zoals gesprekken voeren met de jongere, met de ouders, extra hulp van school, een aangepast lesprogramma of overleg met de behandelaars van de GGZ worden soms wel genoemd, maar zijn niet standaard het geval.

Uit de *focusgesprekken* blijkt dat jongeren het heel belangrijk vinden dat er op school begrip wordt getoond voor hun problemen. De mentor speelt daarbij een cruciale rol. Deze persoon moet op de hoogte zijn wat het betekent om psychische problemen te hebben.

Ook de behandelaars vinden kennis over psychiatrische problematiek belangrijk voor het onderwijs. De kans om dit aan te dragen vanuit de GGZ is echter beperkt en men maakt geen deel uit van de ZAT-teams. Vanuit het primair onderwijs wordt ook aangegeven men niet goed op de hoogte is van wat de GGZ voor het onderwijs kan doen. In het voortgezet onderwijs is er te weinig contact tussen de scholen en de GGZ, waardoor men niet weet hoe men om op school om moet gaan met de psychische problemen van de leerling. Het blijven twee verschillende werelden.

Het lijkt ook belangrijk om bij schoolverzuim direct in te grijpen. Als je dat niet doet, wordt de drempel weer terug naar school te gaan veel te hoog. Zowel door de behandelaars, het onderwijsveld en de ouder wordt benadrukt dat het hele systeem rond jeugdigen veel te ingewikkeld is geworden en het traject om iets op gang te zetten veel te lang duurt. Er zijn veel te veel mogelijkheden om het probleem ergens neer te leggen; vervolgens leg je het ergens, maar dan gebeurt er nog niets. Al deze verschillende wegen hebben hun eigen aanmeldprocedures, alle rechtstreekse aanmeldingen zijn (voor de GGZ) verdwenen en gaan via BJZ. Als duidelijk is wat er moet gebeuren, volgt een wachtlijst.

In het onderwijs is op papier alles goed geregeld om schoolverzuim aan te pakken en schooluitval te voorkomen. Verzuim wordt goed bijgehouden en er zijn afspraken hoe men omgaat met verzuim; er wordt contact gelegd met de ouders, eventueel de schoolarts/-verpleegkundige of de leerplichtambtenaar. Leerlingen met problemen worden besproken in het ZAT en/of men verwijst naar een hulpverlenende instantie. Er zijn talloze projecten en trajecten voor leerlingen met problemen. Maar ook vanuit het onderwijs en leerplicht wordt aangegeven dat de praktijk soms anders is. Scholen vinden het toch moeilijk verzuim te melden, men loopt aan tegen wachtlijsten, in de informatieoverdracht bij de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs gaat belangrijke informatie verloren.

Verder wordt zowel vanuit het onderwijsveld als vanuit de GGZ aangegeven dat de regierol niet goed is geregeld. In de samenwerking GGZ – onderwijs is er niemand verantwoordelijk om in de gaten te houden of afspraken worden nagekomen. Men bepaalt in gezamenlijk overleg wat er gebeurt, maar men heeft geen zeggenschap over elkaar. Dit betekent dat er dus niemand knopen kan doorhakken. Door dit beter te regelen zou dus ook een positieve bijdrage kunnen worden geleverd aan het voorkomen/verminderen van thuiszitten.

In geen van de gesprekken blijkt dat leeftijdgenootjes een spelen of zouden moeten spelen in bij het voorkomen van thuiszitten of weer terug naar school gaan.

7. Aanbevelingen

1. Registreer en monitor het volgen van onderwijs van leerplichtige cliënten, zowel van cliënten met als zonder ontheffing van de leerplicht

Aangezien de resultaten van het onderzoek erop wijzen dat er bij een aanzienlijk percentage jeugdige cliënten van de GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen sprake is van (gedeeltelijk) thuiszitten met of zonder ontheffing van de leerplicht en deze gegevens alleen via veel verschillende scholen, instanties en gemeenten te verkrijgen is, verdient het aanbeveling dat de GGZ zelf in een centraal bestand bijhoudt welke cliënten (gedeeltelijk) geen onderwijs volgen of het moeilijk hebben op school.

Het (dreigende) schoolverzuim van cliënten dient te worden geregistreerd en gemonitord vanaf het moment van de intake tot het afsluiten van de behandeling.

Het doel van deze registratie is:

- inzicht krijgen in het aantal thuiszitters binnen de leerplichtige cliëntenpopulatie van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen;
- mogelijk maken dat effecten van maatregelen en afspraken binnen de GGZ m.b.t. thuiszitten (ook) cijfermatig worden geëvalueerd.

Er kan gekeken worden of er in het elektronisch patientendossier (in ontwikkeling) vragen kunnen worden opgenomen over naar school gaan zodat op geaggregeerd niveau inzicht gekregen kan worden in het fenomeen en ook kan gekeken worden of bepaalde problematiek meer risico met zich meebrengt. De instelling kan daar dan gericht beleid op inzetten.

2. Neem binnen de GGZ het onderwerp 'school' op in de GGZ cliënt-thermometer

De GGZ cliëntthermometer is een vragenlijst die (ouders van) cliënten na afloop van de behandeling krijgen. Cliënten (of ouders van cliënten) kunnen dit formulier met vragen over de hulpverlening anoniem invullen. De bevindingen van de vragenlijsten worden besproken met het management en de hulpverleners ter verbetering van de hulpverlening. Daarin is het onderwerp 'school' niet opgenomen.

3. Bij leerplichtige cliënten die vallen onder de hier gebruikte brede definitie van thuiszitten, moet 'weer terug gaan naar school' standaard een prioritair doel zijn

Behalve dat ieder kind recht heeft op onderwijs is thuiszitten een zo groot probleem met zulke verstrekken gevolgen, dat bij elke cliënt waar dit speelt in de behandeling prioritair aandacht dient te zijn voor het weer terug naar school gaan. Binnen GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen maakt naar school gaan wel altijd onderdeel uit van het behandelplan, maar is dit kennelijk niet altijd duidelijk voor de cliënten. In de communicatie zou dit duidelijker moeten worden aangegeven.

4. Bij elke cliënt die gedeeltelijk of geheel thuiszit, dient iemand te worden benoemd die verantwoordelijk is om samen met andere betrokkenen een plan op te stellen om terug in te stromen in school of weer geheel deel te nemen aan het onderwijs: de schoolcoach. Deze schoolcoach is geen nieuwe hulpverlener, maar wordt gekozen uit de personen die al bij de hulp aan de cliënt zijn betrokken; het kan ook de ouder van de cliënt en/of deze zelf zijn

Het is niet mogelijk een standaardoplossing aan te geven om cliënten weer deel te laten nemen aan het onderwijs, het gaat bij elke cliënt om maatwerk. Aanbevolen wordt bij cliënten die langdurig niet naar school gaan standaard een back-to-schoolplan op te stellen door een team-op-maat, d.w.z. een netwerkoeverleg van alle relevante direct betrokkenen: de cliënt [afhankelijk van de leeftijd], de ouder(s) van de cliënt, de behandelaar van de GGZ, de mentor van school, de leerplichtambtenaar, en mogelijke overige direct betrokkenen (bijvoorbeeld een maatschappelijk werker). Bij het plan moet ook aandacht zijn voor het bieden van een zinvolle dagbesteding als volledig naar school gaan nog niet gerealiseerd is en voor het in stand houden van contacten met klasgenootjes. Wat dit laatste betreft is het in de eerste plaats belangrijk aandacht te besteden aan wat jongeren hun klasgenoten vertellen als reden van hun afwezigheid. In de tweede plaats moeten jongeren het gevoel hebben dat ze er nog steeds bij horen. Hierover kan de cliëntenraad ideeën aandragen naar aanleiding van een project in respite care dat zij bezocht hebben in Birmingham. Daar bleven jongeren bijvoorbeeld visueel in beeld doordat er in de klas een bord hangt met alle foto's van de klasgenoten.

Aansluitend bij de beleidsontwikkelingen binnen de GGZ waarbij het PIT-team standaard wordt ingeschakeld als er sprake is van (dreigende) schooluitval, wordt bij elke melding van een thuiszitter bij het PIT-team door iemand van dit team samen met de cliënt en zijn ouders bekeken wie de relevante betrokkenen zijn. Hierbij dient aan de orde te komen hoe wordt omgegaan met enerzijds de privacy van de cliënt ten aanzien van psychische problemen en anderzijds de noodzaak aan informatie op school. Met het team-op-maat wordt een bijeenkomst gepland en een plan van aanpak opgesteld en uitgevoerd. De schoolcoach is ook verantwoordelijk voor het uitvoeren van het plan van aanpak en het bewaken van de gemaakte afspraken.

Waar mogelijk kan gebruik worden gemaakt van de structuren voor het aanpakken van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten. Voorbeelden daarvan zijn het ZAT, CTVS, VIA, RBL. Maar ook kan toenadering worden gezocht tot het Jongerenloket, nu werkzaam voor alleen18+.

5. Cliënten die weer instromen in school hebben begeleiding nodig bij het weer naar school gaan. Daarom verdient het aanbeveling dat daarover concrete afspraken worden gemaakt onder regie van de schoolcoach

Cliënten zien vaak erg op tegen het terug gaan naar school en vaak gaat dit inderdaad weer mis. Daarom is het belangrijk dat er binnen het voorgenomen plan van aanpak ook een strategie wordt ontwikkeld hoe dit in de praktijk moet gebeuren. Het gaat daarbij niet alleen om schoolse zaken,

maar ook om begrip van leerkrachten en klasgenootjes. Zaken die aan de orde kunnen komen zijn: wat vertel ik mijn klasgenootjes, naar wie kan ik op school toegaan als ik het moeilijk heb, is er een specifiek iemand die contact met me houdt over hoe het gaat, is er een ruimte waar ik mij even kan terugtrekken, tot wie kan de leerkracht/mentor zich wenden met acute vragen ten aanzien van de aanpak van de psychische problematiek, zijn er praktische problemen bij het combineren van onderwijs en therapie.

6. De school en leerplicht dienen een actieve rol te spelen voor cliënten die thuiszitten

De school en de leerplichtambtenaar dienen intensief contact te houden met leerplichtige cliënten die thuis zitten. Hierbij gaat het enerzijds om het tonen van begrip en het aanhouden van de band met school. Anderzijds gaat het om het (mede) realiseren van het plan weer terug in te stromen in het onderwijs.

7. Er moet meer contact komen tussen school en GGZ

De geconstateerde kloof tussen het onderwijs en de GGZ moet worden verkleind. Kennis over psychiatrische problemen is belangrijk in het onderwijs (signalerende rol), maar kennisoverdracht in het algemeen is niet de oplossing voor het probleem van thuiszitters: relevant is kennisoverdracht bij concrete situaties. Daarbij gaat het ook om de impact van de psychiatrische problemen.

Wanneer de uitwisseling van gegevens plaatsvindt bij concrete gevallen en in het kader van de schoolcoaching, dan vormt ook het privacyprobleem geen belemmerende rol. In het overleg met de cliënt en zijn ouders kunnen afspraken gemaakt worden over de uitwisseling van informatie.

8. Leerplichtige cliënten die thuiszitten, hebben ook recht op onderwijs; voorkomen moet worden dat zij een leerachterstand oplopen

Voor cliënten die om uiteenlopende redenen niet naar school kunnen gaan (ook door o.a. de wachtlijst, het uitzoeken van een geschikte school) moet het onderwijs op een alternatieve manier worden geregeld. Mogelijkheden zijn het thuisonderwijs¹¹ en internet. De mogelijkheden om dit te bekostigen uit de WMO moeten worden onderzocht.

9. Onderzoek de mogelijkheden tot het aanbieden van gespreksgroepen voor ouders van jeugdigen die thuis zitten, evenals gespreksgroepen voor de thuiszitters zelf

De mogelijkheid zou kunnen worden onderzocht in hoeverre GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen gespreksgroepen aan kan bieden aan ouders van jeugdigen die thuis zitten, evenals gespreksgroepen voor de jongeren zelf. Naast de emotionele steun die ouders en jeugdigen elkaar kunnen bieden

¹¹ In Nederland is elk kind van vijf tot en met zestien jaar leerplichtig en tegelijk schoolplichtig. Thuisonderwijs is niet wettelijk geregeld en wordt slechts in uitzonderingsgevallen toegestaan. Jongeren ouder dan zestien zijn nog een jaar gedeeltelijk leer- en schoolplichtig.

binnen een groep lotgenoten, kunnen waardevolle tips en ervaringen worden uitgewisseld, onder deskundige begeleiding.

10. Informeer zowel professionals als (ouders van) cliënten over het bestaan van de Onderwijsconsulenten en maak daar zo nodig gebruik van

Onderwijsconsulenten zijn ingesteld door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) op verzoek van de Tweede Kamer, om ouders/verzorgers en scholen te adviseren en te begeleiden bij onderwijskwesties rond een kind met een handicap, ziekte of stoornis. Zij kunnen ouders/verzorgers adviseren en begeleiden bij problemen rond de plaatsing, schorsing, verwijdering of de besteding van de extra gelden van kinderen die geïndiceerd zijn voor speciaal onderwijs of voor onderwijs op regulier onderwijs met leerling-gebonden financiering (het zogenaamde 'rugzakje'). Zij kunnen echter ook adviseren bij kinderen die langdurig thuiszitten zonder indicatie, namelijk bij leerlingen die minimaal vier schoolweken thuiszitten zonder uitzicht op schoolplaatsing.

Ouders kunnen zelf contact met het Bureau Onderwijsconsulenten opnemen. De bemiddeling is gratis.

Vanuit de verschillende betrokken organisaties dient bekendheid te worden gegeven aan het bestaan van dit Bureau.

11. Speel in op landelijke ontwikkelingen ten behoeve van overbelaste jongeren en richt daarbij op integratie en niet op segregatie

De komende jaren heeft de overheid 60 miljoen euro extra ter beschikking gesteld voor het oprichten van plusvoorzieningen, een gezamenlijk traject van school- en gemeentebesturen. Daarbij vormt de samenwerking met zorg- en hulpverlenende voorzieningen een onderdeel. GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen zou zich hierbij proactief kunnen opstellen en initiatief nemen om in de regio met scholen te gaan samenwerken tbv jongeren die (dreigen) uit (te) vallen op school.

Een aandachtspunt hierbij is de het thema segregatie. Het instellen van extra voorzieningen dient zodanig vorm te krijgen dat jongeren juist (weer) deel gaan nemen aan het normale onderwijs en leven, en niet terecht komen in een aaneenschakeling van projecten en trajecten, die ook niet op elkaar aansluiten, gescheiden van hun leeftijdgenoten.

8. Tot slot

Met het onderhavige onderzoek in opdracht van de cliëntenraad GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen is het probleem van het langdurig niet naar school gaan van leerplichtige cliënten duidelijk op de kaart gezet binnen GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen.

Er wordt zowel landelijk als in de eigen regio's ook veel aandacht aan schooluitval besteed en er bestaan eerder te veel, dan te weinig structuren en voorzieningen. Daarom, en op grond van de weer-samen-naar-school-gedachte, lijkt het dan ook niet zinvol om voor cliënten van de GGZ nog meer aparte voorzieningen of meldpunten in te stellen. Belangrijk is gebruik te maken van de bestaande structuren en daarbij de verschillende partijen op hun verantwoordelijkheden te wijzen en niet te accepteren dat er jeugdigen zijn die niet naar school gaan of verstoken zijn van onderwijs. Het voorliggende rapport is een aanzet tot verbeteringen die de GGZ zou kunnen invoeren, in samenwerking met zowel de cliënt zelf, zijn ouders, het onderwijsveld en de leerplicht.

Tot slot bedanken wij iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan het tot stand komen van dit onderzoek. In het bijzonder bedanken wij de jongeren en ouders die bereid zijn geweest hun persoonlijke ervaringen met ons te delen en degenen die de moeite hebben genomen de vragenlijst in te vullen.

Bijlage 1 Verklaring afkortingen en begrippen

BJZ	Bureau Jeugdzorg: helpt kinderen, jongeren en ouders bij vragen en problemen rond opgroeien en opvoeden
CTVS	Coördinatieteam voortijdig schoolverlaten: scholen uit de regio Midden-Holland en Rijnstreek kunnen bij dit team leerlingen aanmelden, die dreigen uit te vallen op school, nadat zij besproken zijn in het ZAT
Doorlooptijd	De tijd tussen het begin en het einde van een activiteit
Draagvlak	Ondersteuning of goedkeuring door een bepaalde groep
Focusgroep	Groepsbijeenkomst met een gespreksleider, waarin iedereen zijn mening over een bepaald onderwerp kan geven en er ook onderling over het onderwerp wordt gesproken
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GGZ-instelling	Een instelling voor de behandeling en begeleiding van mensen met psychische en psychiatrische problemen
JAT	Jeugd Advies Team
PI/PIT	Psychiatrische Thuishulp/Psychiatrische Intensieve Thuishulp: een vorm van hulp bij psychiatrische problemen die thuis wordt gegeven door GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen
PO	Primair onderwijs, oftewel de basisschool
Rebound-voorzieningen	Onderwijsopvang waarin leerlingen met gedragsmoeilijkheden een programma krijgen aangeboden om binnen een afgebakende periode een nieuwe start te gaan maken binnen het onderwijs
REC-scholen	Regionale Expertise Centra scholen; scholen voor kinderen die om verschillende redenen niet naar een reguliere (gewone) school kunnen. Er zijn 4 verschillende soorten REC-scholen (4 'clusters'), voor 4 verschillende groepen problemen. Een school in 'cluster 4' is bedoeld voor kinderen met psychiatrische of gedragsproblemen
Respondenten	Jongeren of hun ouders die de vragenlijst hebben in gevuld en opgestuurd
ROC	Regionaal Opleidingscentrum: verzorgt o.a. vmbo-onderwijs en beroepsopleidingen
SPV	Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundige: een verpleegkundige voor mensen met psychische problemen
TAC	Trainings- en Activiteitencentrum
VO	Voortgezet onderwijs
WSNS	Weer Samen Naar School, een project met als doel kinderen die extra zorg en begeleiding nodig hebben, zoveel mogelijk op een reguliere (= gewone) basisschool te houden
ZAT-team	Zorg Advies Team, een team op een vo-school met vertegenwoordigers van de school en van externe instanties die in een gezamenlijk overleg leerlingen bespreken waarover men zorgen heeft. Het basisonderwijs heeft ook zo'n team, maar dan voor verschillende scholen samen

Bijlage 2 Deelnemers focusgroep onderwijs/ leerplicht

Regio Leiden	
Loket Via, Leiden	Koen van Zoest, intaker (vervanger Frida Luiten).
WSNS regio Leiden	Rich van de Berg, eindverantwoordelijke samenwerkingsverband WSNS
HERTART/ Op de Rails	Coördinator HERSTART/Op de rails Katrien Schober
Regio Midden-Holland	
Leerplicht Gouda	Daniëlle Robijn, leerplichtambtenaar
MHR architecten in Ieren	Pien van der Kleij, adviseur
Regio Rijnstreek	
Leerplicht Alphen a/d Rijn, Rijnw., Nieuwkoop	Cor Booij, leerplichtambtenaar, lid werkgroep CTVS regio Rijnstreek
Regio Duin- en Bollenstreek	
Andreas College Rijnmond, vmbo, Katwijk	Joan Kromhout, ZAT-voorzitter
Northgo College, TL, havo, vwo, Noordwijk,	Corrie van Os, ZAT-voorzitter
Overig	
Cardea	Joop van der Weijden Matchingscoördinator; oprichter Wijspunt (voorloper VIA)

Bijlage 3 Vragenlijst

Toelichting

De cliëntenraad van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen heeft signalen opgevangen dat sommige kinderen of jongeren niet naar school gaan. Zij willen hier meer over weten en hebben daarom aan ons gevraagd hier onderzoek naar te doen. Wij zijn zelfstandige onderzoekers die niet aan Rivierduinen verbonden zijn. Alle gegevens zullen strikt vertrouwelijk behandeld worden. Je hoeft je naam niet in te vullen.

Met deze vragenlijst willen wij kijken:

- * hoeveel kinderen en jongeren er wel naar school gaan
- * hoeveel kinderen en jongeren er voor langere tijd niet naar school gaan
- * waarom ze niet naar school gaan
- * wat ze doen als ze niet naar school gaan
- * wie kinderen en jongeren helpt om weer naar school te gaan
- * welke manieren er zijn om problemen op te lossen

Het kost ongeveer 20 minuten om de vragenlijst in te vullen.

We willen nadrukkelijk vragen dat kinderen en jongeren die wel naar school gaan ook de vragenlijst invullen. Anders krijgen we geen goed beeld van hoeveel jongeren wel en hoeveel jongeren niet naar school gaan.

Vind je het moeilijk om de vragenlijst in te vullen of ben je onder de 12 jaar dan willen we vragen of een van de ouders of verzorgers de vragenlijst voor jou wil invullen.

Je kunt bij de vragen aankruisen welk antwoord het beste bij jou past. Bij sommige vragen mag je meerdere antwoorden aankruisen. Als dat zo is, staat het bij de vraag aangegeven.

De cliëntenraad hoopt met de uitkomsten zicht te krijgen op mogelijke verbeteringen in de begeleiding van kinderen en jongeren die thuiszitten. Zij zullen hierover een advies uitbrengen aan de directie van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen.

Namens H & S Consult en DSP-groep
Drs. Inge Sleeboom
Dr. Wendy Buysse
Prof. Dr. Jo Hermanns

Voor vragen of meer informatie: vragenlijstrivierduinen@gmail.com of bel Inge Sleeboom: of 0348-402949.

Achtergrondgegevens

Hoe oud ben je?

- ☐ 4 jaar
- ☐ 5 jaar
- ☐ 6 jaar
- ☐ 7 jaar
- ☐ 8 jaar
- ☐ 9 jaar
- ☐ 10 jaar
- ☐ 11 jaar
- ☐ 12 jaar
- ☐ 13 jaar
- ☐ 14 jaar
- ☐ 15 jaar
- ☐ 16 jaar
- ☐ 17 jaar
- ☐ 18 jaar
- ☐ 19 jaar
- ☐ 20 jaar
- ☐ 21 jaar of ouder

Achtergrondgegevens

Ben je een jongen of een meisje?

- ☐ jongen
- ☐ meisje

Achtergrondgegevens

Bij wie woon je?

- ☐ Ik woon zelfstandig
- ☐ Ik woon bij mijn ouders
- ☐ Ik woon in een pleeggezin
- ☐ Ik woon in een tehuis of leefgroep
- ☐ Ik woon bij familie
- ☐ anders

Achtergrondgegevens

In welke plaats woon je?

Achtergrondgegevens

Welke hulp krijg je van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ psychiatrische (intensieve) thuisbehandeling (PIT/PT)
- ☐ deeltijdbehandeling Alphen
- ☐ ambulante hulp

Achtergrondgegevens

Ga je naar school?

- ☐ Ja, ik doe aan (bijna) alle lessen mee
- ☐ Ja, gedeeltelijk (halve dagen, een paar uur per dag, een paar dagen per week)
- ☐ Nee, ik ga niet naar school

Achtergrondgegevens

Ben je de afgelopen twee jaar meer dan vier weken achter elkaar niet naar school geweest terwijl er gewoon school was?

- ☐ Ja, ik ben meer dan vier weken achter elkaar thuis gebleven
- ☐ Ja, ik ben meer dan vier weken niet naar school geweest omdat ik was opgenomen
- ☐ Nee, ik heb niet meer dan vier weken thuis gezeten

Schoolgaand

Welk soort onderwijs volg je nu?

- ☐ basisschool
- ☐ vmbo
- ☐ havo
- ☐ vwo
- ☐ mbo
- ☐ hbo
- ☐ wo
- ☐ speciaal onderwijs
- ☐ praktijkschool
- ☐ volwassenenonderwijs
- ☐ anders

Schoolgaand

Ben je ooit overgeplaatst naar een lager onderwijsniveau of naar het speciaal onderwijs? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ nee
- ☐ Ik ben van het wo naar het hbo gegaan
- ☐ Ik ben van het hbo naar het mbo gegaan
- ☐ Ik ben van het vwo naar de havo gegaan
- ☐ Ik ben van de havo naar het vmbo gegaan
- ☐ Ik ben van het vmbo naar de praktijkschool gegaan
- ☐ Ik ben van het gewoon onderwijs naar het speiaal onderwijs gegaan
- ☐ Anders, namelijk

Schoolgaand

Heeft je begeleider of behandelaar bij GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen nu contact met je school?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Schoolgaand

Hebben je ouders contact met je school?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Schoolgaand

Is 'naar school blijven gaan' een van je behandeldoelen?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Schoolgaand

Wordt er op jouw school iets extra gedaan om te zorgen dat het goed gaat met jou op school?

- ☐ nee
- ☐ weet niet
- ☐ ja, namelijk

Schoolgaand

Hoe is het contact met je klasgenoten?

- ☐ heel goed
- ☐ goed
- ☐ matig
- ☐ erg slecht

Schoolgaand

Geef op een schaal van 1 tot 10 aan hoe belangrijk jij het vindt om naar school te gaan. (1 is niet belangrijk, 10 is erg belangrijk)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ik vind het belangrijk om naar school te gaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Thuiszitter

Hoe lang ga je al niet meer naar school?

- ☐ 1 maand
- ☐ tussen 1 maand en een half jaar
- ☐ tussen een half jaar en een jaar
- ☐ meer dan een jaar

Thuiszitter

Welk soort onderwijs volgde toen je stopte met naar school gaan?

- ☐ basisschool
- ☐ vmbo
- ☐ havo
- ☐ vwo
- ☐ mbo
- ☐ hbo
- ☐ wo
- ☐ speciaal onderwijs
- ☐ praktijkschool
- ☐ volwassenenonderwijs
- ☐ anders

Thuiszitter

Ben je ooit overgeplaatst naar een lager onderwijsniveau of naar het speciaal onderwijs? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ nee
- ☐ Ik ben van het wo naar het hbo gegaan
- ☐ Ik ben van het hbo naar het mbo gegaan
- ☐ Ik ben van het vwo naar de havo gegaan
- ☐ Ik ben van de havo naar het vmbo gegaan
- ☐ Ik ben van het vmbo naar de praktijkschool gegaan
- ☐ Ik ben van het gewoon onderwijs naar het speiaal onderwijs gegaan
- ☐ Anders, namelijk

Thuiszitter

Er kunnen verschillende redenen zijn waarom je niet meer naar school gaat. Deze kunnen te maken hebben met de school, met persoonlijke problemen, met de behandeling, met praktische zaken en met de sfeer op school en andere leerlingen.

Kruis in onderstaande rij de redenen aan waarom jij niet naar school gaat. Je mag meerdere redenen aankruisen. Als geen van deze redenen bij je past, hoef je niks aan te kruisen.

- ☐ De school past niet bij me.
- ☐ Ik heb teveel achterstand opgelopen om de lessen te kunnen volgen.
- ☐ Het niveau van de opleiding is te laag voor mij.
- ☐ Ik ben niet meer gemotiveerd voor school.
- ☐ Er was op school geen begrip voor mijn problemen.
- ☐ Ik heb nergens zin, ook niet in school
- ☐ Ik ben bang en angstig om naar school te gaan.
- ☐ Ik ben bang en angstig om het huis uit te gaan.
- ☐ Het lukt niet om op school te komen.
- ☐ Ik kan niet uit bed komen.
- ☐ Ik kan school niet combineren met behandeling van de ggz.
- ☐ Ik sta op en wachtlijst voor school.
- ☐ Ik sta op een wachtlijst om te onderzoeken welke hulp ik nodig heb en/of naar welke school ik kan.
- ☐ Ik werd gepest op school.
- ☐ De andere leerlingen begrepen mijn problemen niet.
- ☐ Ik had geen aansluiting bij de andere leerlingen.
- ☐ Er was een negatieve sfeer in mijn klas.

Thuiszitter

Op welke manier ben je niet meer naar school gegaan?

- ☐ plotseling van de ene op de andere dag
- ☐ het ging geleidelijk

Thuiszitter

Vanaf wanneer vond je het moeilijk om naar school te gaan?

- ☐ de eerste jaren op de basisschool (groep 1 tot en met 4)
- ☐ groep 5 of 6 van de basisschool
- ☐ groep 7 of 8 van de basisschool
- ☐ De brugklas
- ☐ Latere jaren in het voortgezet onderwijs (2de, 3de, 4de, 5de)
- ☐ Examenjaar havo/vwo
- ☐ eerste jaar van het mbo
- ☐ latere jaren van het mbo
- ☐ eerste jaar van de hbo of universiteit
- ☐ anders

Thuiszitter

Wat heeft school gedaan om te zorgen dat je niet thuis kwam te zitten? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Niks
- ☐ Er zijn gesprekken met mij gevoerd
- ☐ Er zijn gesprekken met mijn ouders gevoerd
- ☐ De school heeft mij doorverwezen naar de GGZ
- ☐ De school heeft overlegd met mijn behandelaar van de GGZ
- ☐ Ik heb een aangepast programma voor school gekregen
- ☐ Ik heb extra hulp gekregen op school
- ☐ Anders

Thuiszitter

Had je al hulp van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen toen je thuis kwam te zitten?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Thuiszitter

Heb je een ontheffing van de leerplicht voor school?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Thuiszitter

Wat doe je nu je niet naar school gaat? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik zit op een project om terug naar school te gaan.
- ☐ Ik ga naar de deeltijdbehandeling in Alphen aan den Rijn.
- ☐ Ik ben opgenomen in een kliniek of instelling.
- ☐ Ik ga naar een georganiseerde dagbesteding (bijvoorbeeld dagopvang van Jeugd, Educatie en Zorg (JEZ)).
- ☐ Ik werk een aantal dagen.
- ☐ Ik heb een bijbaantje (bijvoorbeeld krantenwijk, vakkenvullen).
- ☐ Ik doe vrijwilligerswerk.
- ☐ Ik volg een cursus.
- ☐ Mijn ouders geven mij onderwijs.
- ☐ Ik doe niks. Ik zit de hele dag thuis.
- ☐ Ik zit vrijwel de hele dag achter de computer te gamen of internetten.
- ☐ Ik lig een groot deel van mijn tijd in bed.
- ☐ Ik hang op straat rond.
- ☐ Ik blow.
- ☐ Ik besteed veel tijd met mijn vrienden/vriendinnen.
- ☐ Anders, namelijk

Thuiszitter

Hoe vaak ga je naar activiteiten van een sportclub of vereniging?

- ☐ Nooit, ik ben geen lid van een sportclub of vereniging
- ☐ Minder dan een keer per week
- ☐ Een keer per week
- ☐ Twee keer per week
- ☐ Meer dan twee keer per week

Thuiszitter

Wie helpt je om weer naar school te kunnen gaan? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik krijg geen hulp
- ☐ Mijn ouders
- ☐ Een leerkracht, docent of mentor van school
- ☐ Iemand anders van school (IB-er, maatschappelijk werker, schoolarts, ZAT-team, directeur)
- ☐ Iemand van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen (behandelaars, begeleiders)
- ☐ Iemand van Leerplicht
- ☐ Iemand van jeugdzorg
- ☐ Een gezinsvoogd
- ☐ Mijn vrienden/vriendinnen
- ☐ Iemand anders

Thuiszitter

Heeft je begeleider of behandelaar bij GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen contact met je (vroegere) school?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Thuiszitter

Hebben je ouders contact met je vroegere school?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Thuiszitter

Heb je zelf contact met een leerplichtambtenaar?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Thuiszitter

Heb je zelf contact met je (vroegere) school? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Nee
- ☐ Ja, met klasgenoten via de computer (MSN, Hyves, etc..)
- ☐ Ja, ik zie mijn klasgenoten nog.
- ☐ Ja, ik doe mee aan schoolfeesten, excursies en schoolreisjes.
- ☐ Ja, via de mentor van school.
- ☐ Ja, via de directeur van school.
- ☐ Ja, via iemand van school, maar niet de directeur of de mentor.

Thuiszitter

Zou je weer naar school willen?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Thuiszitter

Zou je naar een andere school willen?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Thuiszitter

Is 'terug naar school' een van je behandeldoelen?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Thuiszitter

Waarom is school geen doel van je behandeling? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik ben daar nog niet aan toe.
- ☐ In mijn behandeling praten we nooit over school.
- ☐ Ik moet naar een andere school, maar mijn vakkenpakket sluit niet aan.
- ☐ Ik wil niet in een klas komen met veel jongere kinderen.
- ☐ Ik wil niet terug naar school maar gaan werken.
- ☐ Ik ben niet meer leerplichtig.
- ☐ Ik weet het niet.
- ☐ Anders, namelijk

Thuiszitter

Waarom vind jij het moeilijk om weer terug naar school te gaan? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik vind het niet moeilijk
- ☐ Ik weet niet wat ik aan mijn klas moet vertellen als ik terug ga.
- ☐ Ik ben bang dat mijn klasgenoten het niet zullen begrijpen.
- ☐ Ik denk dat mijn persoonlijke problemen nog te groot zijn.
- ☐ Er is niet genoeg hulp en ondersteuning op school.
- ☐ Ik heb een grote achterstand opgelopen.
- ☐ Naar school gaan is moeilijk te combineren met mijn behandeling.
- ☐ Ik ben bang dat het weer mis zal gaan.
- ☐ Anders, namelijk

Thuiszitter

Geef op een schaal van 1 tot 10 aan hoe belangrijk jij het vindt om naar school te gaan. (1 is niet belangrijk, 10 is erg belangrijk)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ik vind het belangrijk om naar school te gaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Hoe lang heb je thuis gezeten?

- ☐ 1 maand
- ☐ tussen 1 maand en een half jaar
- ☐ tussen een half jaar en een jaar
- ☐ meer dan een jaar

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Welk soort onderwijs volg je nu?

- ☐ basisschool
- ☐ vmbo
- ☐ havo
- ☐ vwo
- ☐ mbo
- ☐ hbo
- ☐ wo
- ☐ speciaal onderwijs
- ☐ praktijkschool
- ☐ volwassenenonderwijs
- ☐ anders

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Ben je ooit overgeplaatst naar een lager onderwijsniveau of naar het speciaal onderwijs? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ nee
- ☐ Ik ben van het wo naar het hbo gegaan
- ☐ Ik ben van het hbo naar het mbo gegaan
- ☐ Ik ben van het vwo naar de havo gegaan
- ☐ Ik ben van de havo naar het vmbo gegaan
- ☐ Ik ben van het vmbo naar de praktijkschool gegaan
- ☐ Ik ben van het gewoon onderwijs naar het speiaal onderwijs gegaan
- ☐ Anders, namelijk

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Er kunnen verschillende redenen zijn waarom je niet meer naar school ging. Die redenen kunnen te maken hebben met de school, persoonlijke problemen, je behandeling, praktische zaken, de sfeer op school en andere leerlingen.

Kruis in het onderstaand rijtje de redenen aan waarom jij niet naar school ging. Je mag meerdere redenen aankruisen. Als geen van deze redenen bij je past, hoef je niks aan te kruisen.

- ☐ De school paste niet bij me.
- ☐ Ik had teveel achterstand opgelopen om de lessen te kunnen volgen.
- ☐ Het niveau van de opleiding was te laag voor mij.
- ☐ Ik was niet meer gemotiveerd voor school.
- ☐ Er was op school geen begrip voor mijn problemen.
- ☐ Ik had nergens zin, ook niet in school
- ☐ Ik was bang en angstig om naar school te gaan.
- ☐ Ik was bang en angstig om het huis uit te gaan.
- ☐ Het lukte niet om op school te komen.
- ☐ Ik kon niet uit bed komen.
- ☐ Ik kon school niet combineren met behandeling van de ggz.
- ☐ Ik stond op een wachtlijst voor school.
- ☐ Ik stond op een wachtlijst om te onderzoeken welke hulp ik nodig heb en/of naar welke school ik kan.
- ☐ Ik werd gepest op school.
- ☐ De andere leerlingen begrepen mijn problemen niet.
- ☐ Ik had geen aansluiting bij de andere leerlingen.
- ☐ Er was een negatieve sfeer in mijn klas.

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Op welke manier ben je niet meer naar school gegaan?

- ☐ plotseling van de ene op de andere dag
- ☐ het ging geleidelijk

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Vanaf wanneer vond je het moeilijk om naar school te gaan?

- ☐ de eerste jaren op de basisschool (groep 1 tot en met 4)
- ☐ groep 5 of 6 van de basisschool
- ☐ groep 7 of 8 van de basisschool
- ☐ De brugklas
- ☐ Latere jaren in het voortgezet onderwijs (2de, 3de, 4de, 5de)
- ☐ Examenjaar havo/vwo
- ☐ eerste jaar van het mbo
- ☐ latere jaren van het mbo
- ☐ eerste jaar van de hbo of universiteit
- ☐ anders

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Wat heeft school gedaan om te zorgen dat je niet thuis kwam te zitten? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Niks
- ☐ Er zijn gesprekken met mij gevoerd
- ☐ Er zijn gesprekken met mijn ouders gevoerd
- ☐ De school heeft mij doorverwezen naar de GGZ
- ☐ De school heeft overlegd met mijn behandelaar van de GGZ
- ☐ Ik heb een aangepast programma voor school gekregen
- ☐ Ik heb extra hulp gekregen op school
- ☐ Anders

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Had je al hulp bij de GGZ toen je thuis kwam te zitten?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Had je een ontheffing van de leerplicht voor school?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Wat deed je toen je niet naar school ging? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik zat op een project om terug naar school te gaan.
- ☐ Ik ging naar de deeltijdbehandeling in Alphen aan den Rijn.
- ☐ Ik was opgenomen in een kliniek of instelling.
- ☐ Ik ging naar een georganiseerde dagbesteding (bijvoorbeeld dagopvang van Jeugd, Educatie en Zorg (JEZ)).
- ☐ Ik werkte een aantal dagen.
- ☐ Ik had een bijbaantje (bijvoorbeeld krantenwijk, vakkenvullen).
- ☐ Ik deed vrijwilligerswerk.
- ☐ Ik volgde een cursus.
- ☐ Mijn ouders gaven mij onderwijs.
- ☐ Ik deed niks. Ik zat de hele dag thuis.
- ☐ Ik zat vrijwel de hele dag achter de computer te gamen of internetten.
- ☐ Ik lag een groot deel van mijn tijd in bed.
- ☐ Ik hing op straat rond.
- ☐ Ik blowde.
- ☐ Ik besteedde veel tijd met mijn vrienden/vriendinnen.
- ☐ Anders, namelijk

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Hoe vaak ging je toen je thuis zat naar activiteiten van een sportclub of vereniging?

- ☐ Nooit, ik ben geen lid van een sportclub of vereniging
- ☐ Minder dan een keer per week
- ☐ Een keer per week
- ☐ Twee keer per week
- ☐ Meer dan twee keer per week

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Van wie heb je hulp gekregen toen je thuiszat? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik kreeg geen hulp
- ☐ Mijn ouders
- ☐ Een leerkracht, docent of mentor van school
- ☐ Iemand anders van school (IB-er, maatschappelijk werker, schoolarts, ZAT-team, directeur)
- ☐ Iemand van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen (behandelaars, begeleiders)
- ☐ Iemand van Leerplicht
- ☐ Iemand van jeugdzorg
- ☐ Een gezinsvoogd
- ☐ Mijn vrienden/vriendinnen
- ☐ Iemand anders

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Had je begeleider of behandelaar bij GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen contact met je (vroegere) school?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Hadden je ouders contact met je (vroegere) school?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Had je zelf contact met een leerplichtambtenaar?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Had je zelf contact met je school toen je thuiszat? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Nee
- ☐ Ja, met klasgenoten via de computer (MSN, Hyves, etc..)
- ☐ Ja, ik zag mijn klasgenoten nog.
- ☐ Ja, ik deed mee aan schoolfeesten, excursies en schoolreisjes.
- ☐ Ja, via de mentor van school.
- ☐ Ja, via de directeur van school.
- ☐ Ja, via iemand van school, maar niet de directeur of de mentor.

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Wie heeft besloten dat je weer naar school kon gaan?

- ☐ Ik zelf
- ☐ Mijn ouders
- ☐ Iemand van school (leerkracht, IB-er, mentor, maatschappelijk werker, ZAT-team, directeur)
- ☐ Iemand van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen (behandelaar, begeleider)
- ☐ Iemand van leerplicht
- ☐ Een overleg van verschillende mensen
- ☐ Weet ik niet
- ☐ Iemand anders, namelijk

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Wie heeft je geholpen zodat je weer naar school ging? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik kreeg geen hulp
- ☐ Mijn ouders
- ☐ Een leerkracht, docent of mentor van school
- ☐ Iemand anders van school (IB-er, maatschappelijk werker, schoolarts, ZAT-team, directeur)
- ☐ Iemand van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen (behandelaars, begeleiders)
- ☐ Iemand van Leerplicht
- ☐ Iemand van jeugdzorg
- ☐ Een gezinsvoogd
- ☐ Mijn vrienden/vriendinnen
- ☐ Iemand anders

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Was 'terug naar school' een van je behandeldoelen?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Waarom vond jij het moeilijk om weer terug naar school te gaan? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik wist niet wat ik aan mijn klas moet vertellen toen ik terug ging.
- ☐ Ik was bang dat mijn klasgenoten het niet zouden begrijpen.
- ☐ Ik dacht dat mijn persoonlijke problemen nog te groot waren.
- ☐ Er was niet genoeg hulp en ondersteuning op school.
- ☐ Ik had een grote achterstand opgelopen.
- ☐ Naar school gaan was moeilijk te combineren met mijn behandeling.
- ☐ Ik was bang dat het weer mis zal gaan.
- ☐ Ik vond het niet moeilijk
- ☐ Anders, namelijk

Nu schoolgaand, voorheen thuiszitter

Geef op een schaal van 1 tot 10 aan hoe belangrijk jij het vindt om naar school te gaan. (1 is niet belangrijk, 10 is erg belangrijk)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ik vind het belangrijk om naar school te gaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Gedeeltelijk schoolgaand

Hoe lang ga je al voor een deel naar school?

- ☐ 1 maand
- ☐ tussen 1 maand en een half jaar
- ☐ tussen een half jaar en een jaar
- ☐ meer dan een jaar

Gedeeltelijk schoolgaand

Welk soort onderwijs volg je?

- ☐ basisschool
- ☐ vmbo
- ☐ havo
- ☐ vwo
- ☐ mbo
- ☐ hbo
- ☐ wo
- ☐ speciaal onderwijs
- ☐ praktijkschool
- ☐ volwassenenonderwijs
- ☐ anders

Gedeeltelijk schoolgaand

Voordat ik deels naar school ging, ging ik ...

- ☐ helemaal niet naar school
- ☐ gewoon (bijna) altijd naar school

Gedeeltelijk schoolgaand

Op welke manier ben je toen niet meer naar school gegaan?

- ☐ Plotseling, van de ene op de andere dag
- ☐ Geleidelijk

Gedeeltelijk schoolgaand

Wie heeft je geholpen zodat je weer deeltijd naar school ging? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik kreeg geen hulp
- ☐ Mijn ouders
- ☐ Een leerkracht, docent of mentor van school
- ☐ Iemand anders van school (IB-er, maatschappelijk werker, schoolarts, ZAT-team, directeur)
- ☐ Iemand van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen (behandelaars, begeleiders)
- ☐ Iemand van Leerplicht
- ☐ Iemand van jeugdzorg
- ☐ Een gezinsvoogd
- ☐ Mijn vrienden/vriendinnen
- ☐ Iemand anders

Gedeeltelijk schoolgaand

Ben je ooit overgeplaatst naar een lager onderwijsniveau of naar het speciaal onderwijs? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ nee
- ☐ Ik ben van het wo naar het hbo gegaan
- ☐ Ik ben van het hbo naar het mbo gegaan
- ☐ Ik ben van het vwo naar de havo gegaan
- ☐ Ik ben van de havo naar het vmbo gegaan
- ☐ Ik ben van het vmbo naar de praktijkschool gegaan
- ☐ Ik ben van het gewoon onderwijs naar het speiaal onderwijs gegaan
- ☐ Anders, namelijk

Gedeeltelijk schoolgaand

Heb je een ontheffing van de leerplicht voor school?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Gedeeltelijk schoolgaand

Waarom ga jij nu deeltijd naar school? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik ga naar de deeltijdbehandeling en dat is niet te combineren met voltijd naar school.
- ☐ Mijn problemen zijn nog te groot, ik kan nog niet voltijd naar school.
- ☐ Ik moet weer wennen aan een dagritme.
- ☐ Ik kan daardoor sommige vakken blijven volgen.
- ☐ Ik kan daardoor contact blijven houden met mijn klasgenootjes.
- ☐ Voorheen ging ik helemaal niet naar school.

Gedeeltelijk schoolgaand

Wat doe je in de tijd dat je niet op school zit en je klasgenoten wel op school zitten? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik zit op een project om terug naar school te gaan.
- ☐ Ik ga naar de deeltijdbehandeling in Alphen aan den Rijn.
- ☐ Ik ben opgenomen in een kliniek of instelling.
- ☐ Ik ga naar een georganiseerde dagbesteding (bijvoorbeeld dagopvang van Jeugd, Educatie en Zorg (JEZ)).
- ☐ Ik werk een aantal dagen.
- ☐ Ik heb een bijbaantje (bijvoorbeeld krantenwijk, vakkenvullen).
- ☐ Ik doe vrijwilligerswerk.
- ☐ Ik volg een cursus.
- ☐ Mijn ouders geven mij onderwijs.
- ☐ Ik doe niks. Ik zit de hele tijd thuis.
- ☐ Ik zit vrijwel de hele tijd achter de computer te gamen of internetten.
- ☐ Ik lig een groot deel van mijn tijd in bed.
- ☐ Ik hang op straat rond.
- ☐ Ik blow.
- ☐ Ik besteed veel tijd met mijn vrienden/vriendinnen.
- ☐ Anders, namelijk

Gedeeltelijk schoolgaand

Hoe vaak ga je naar activiteiten van een sportclub of vereniging?

- ☐ Nooit, ik ben geen lid van een sportclub of vereniging
- ☐ Minder dan een keer per week
- ☐ Een keer per week
- ☐ Twee keer per week
- ☐ Meer dan twee keer per week

Gedeeltelijk schoolgaand

Van wie krijg je hulp nu je deeltijd thuis zit? Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik krijg geen hulp
- ☐ Mijn ouders
- ☐ Een leerkracht, docent of mentor van school
- ☐ Iemand anders van school (IB-er, maatschappelijk werker, schoolarts, ZAT-team, directeur)
- ☐ Iemand van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen (behandelaars, begeleiders)
- ☐ Iemand van Leerplicht
- ☐ Iemand van jeugdzorg
- ☐ Een gezinsvoogd
- ☐ Mijn vrienden/vriendinnen
- ☐ Iemand anders

Gedeeltelijk schoolgaand

Heeft de begeleider of behandelaar bij GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen contact met je school?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Gedeeltelijk schoolgaand

Hebben je ouders contact met je school?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Gedeeltelijk schoolgaand

Heb je zelf contact met een leerplichtambtenaar?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Gedeeltelijk schoolgaand

Wie heeft besloten om gedeeltelijk naar school te gaan?

- ☐ Ikzelf
- ☐ Mijn ouders
- ☐ Iemand van school (leerkracht, IB-er, mentor, maatschappelijk werker, ZAT-team, directeur)
- ☐ Iemand van GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen (behandelaar, begeleider)
- ☐ Iemand van leerplicht
- ☐ Een overleg van verschillende mensen
- ☐ Weet ik niet
- ☐ Iemand anders, namelijk

Gedeeltelijk schoolgaand

Is 'volledig terug naar school' een doel in je behandeling?

- ☐ ja
- ☐ nee
- ☐ weet ik niet

Gedeeltelijk schoolgaand

Waarom vind jij het moeilijk om weer helemaal terug naar school te gaan?
Je mag meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Ik denk dat mijn persoonlijke problemen nog te groot zijn.
- ☐ Er is niet genoeg hulp en ondersteuning op school.
- ☐ Ik heb een grote achterstand opgelopen.
- ☐ Naar school gaan is moeilijk te combineren met mijn behandeling.
- ☐ Ik ben bang dat het weer mis zal gaan.
- ☐ Ik vind het niet moeilijk.
- ☐ Anders, namelijk

Gedeeltelijk schoolgaand

Geef op een schaal van 1 tot 10 aan hoe belangrijk jij het vindt om naar school te gaan. (1 is niet belangrijk en 10 is erg belangrijk)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ik vind het belangrijk om naar school te gaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Je bent klaar met het invullen van de vragenlijst.

HARTELIJK BEDANKT voor het invullen van de vragenlijst.

Als je in aanmerking wilt komen voor een cadeaupas van de Free Record Shop stuur dan een mail met de tekst 'ik wil meedoen voor een cadeaupas' naar clienraad@ggzkinderenjeugd.nl.

Je mailadres wordt alleen gebruikt voor de verloting. Het wordt niet gekoppeld aan wat je hebt ingevuld in de vragenlijst.

Over 4 weken worden de cadeaupassen verloot en krijg je bericht als je gewonnen hebt.